mtatkki
Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az Europeana felhasználói szabályzatát.

mtatkki
Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az Europeana felhasználói szabályzatát.

TELEPÍTÉSEK ÉS AZ ETNIKAI TÉRSZERKEZET A KÁRPÁT-MEDENCE HATÁRVIDÉKEIN (1944–1950)

KOCSIS KÁROLY

A Kárpát-medence az 1918-at megelőző évezredben teljes egészében a történeti Magyar Királyság részét képezte, és Európa egyik legstabilabb kiterjedésű államalakulatává vált. Ez időszak alatt államhatár, pontosabban a Habsburg és Oszmán Birodalmak közötti fluktuáló, a keresztény és muzulmán államiságot szétválasztó frontvonal csupán 1541 és 1699 között dezintegrálta eme politikai egységet. Ez a Kárpát—Pannon régió — kedvező földrajzi adottságainak, békében jelentős gazdasági gyarapodással, háborúk idején súlyos veszteségekkel járó, központi fekvésének, és az azokkal összefüggő (XII—XV. és XVIII. századi) migrációknak, telepítéseknek köszönhetően — etnikailag-felekezetileg meglehetősen tarka összetételűvé vált, és a magyar állam — főként hegyvidéki — határterületein egyre inkább homogén nemzetiségi (szlovák, ruszin, román, szerb, német), etnikai területek alakultak ki a XVIII. század végére. Az első világháborút követően 1918 végén az Osztrák—Magyar Monarchia és ezen belül a történelmi Magyarország területe — a nemzetek egyébként teljesen jogos önrendelkezési elvére hivatkozva — a győztes antant nagyhatalmak és csatlósaik érdekeinek megfelelően, azok maximális területi követeléseit szinte teljes egészében kielégítve felosztásra került. A népszavazás, a helybeli lakosság tényleges önrendelkezésének elvét[1] hevesen elutasítva a trianoni "békeszerződés"[2] létrehozói a cseh, román, szerb katonai megszállást szentesítve a szlovák, ruszin, román, szerb, horvát, szlovén, német többségű területeken kívül — katonai-gazdasági-stratégiai érdekekre hivatkozva — a magyar etnikai terület tetemes részét 3,3 millió magyar anyanyelvűvel[3] elcsatolták az új magyar államtól. Annak eredményeként, hogy a ma is érvényes ún. trianoni magyar határokat túlnyomórészt nem az etnikai határok[4] mentén húzták meg, a Kárpát-medence belsejében a csehszlovák, román és délszláv állam határvidékei — máig fennálló súlyos bel- és külpolitikai feszültségforrásnak számítva — túlnyomórészt magyar (vagy vegyes) etnikumúvá váltak. A magyar államot és nemzetet végletesen megalázó, ezért a magyarok és néhány szomszédjuk kapcsolatát teljesen elmérgesítő trianoni "rendezés" Magyarországot a két világháború között politikai kényszerpályára helyezte, mely szinte minden politikai törekvését a részleges vagy teljes területi revíziónak rendelte alá. Az annektált határvidéki, szinte homogén magyar településterületeket a szomszéd államok idegen testként, katonai-védelmi pufferzónaként kezelték, melyek etnikai átformálására — jórészt földreformjaik és városi telepítéseik révén — számos kísérletet tettek. Két évtized után az európai erőviszonyok átrendeződése, a hitleri fasizmus expanziós törekvései következtében a már születése pillanatában háborúk csíráját hordozó, versailles-i "békerendszer" 1938 és 1941

---

[1] A népszavazást csupán a két legyőzött fél, Ausztria és Magyarország esetében engedélyezték Sopronban és környékén (1921. december 14—16.), illetve néhány vitatott falu (Pornóapáti, Vaskeresztes, Horvátlövő, Felsőcsatár, Narda) esetében. (Burghardt, A. F. 1962 Borderland. A Historical and Geographical Study of Burgenland, Austria, Madison, University of Wisconsin, 183. p.)

[2] A versailles-i Kis-Trianon palotában 1920. június 4-én Magyarországgal aláíratott diktátum szerint a Magyar Királyság 282 870 km^2-nyi területéből csupán 92 833 km^2-t, 18 264 533 fős lakosságából (1910) csak 7 606 971 főt tarthatott meg. (Magyar Statisztikai Közlemények 69. kötet, 1923, 3. p.)

[3] Az elcsatolt területeken élt magyar anyanyelvűek lélekszáma (1910-ben 3 327 379 fő) messze meghaladta bármelyik hazai nemzetiségét: románok 2 949 032, németek 2 037 435, szlovákok 1 967 970, horvátok 1 833 162, szerbek 1 106 471 stb. (Magyar Statisztikai Közlemények 42. kötet, 1912, 5. p.)

[4] Az államhatárok megvonásánál az etnikai reciprocitásra, az etnikai határ futására csupán a szövetségesek között (Csehszlovákia és Románia, illetve a Szerb—Horvát—Szlovén Királyság és Románia közös határa), illetve a két legyőzött, Ausztria és Magyarország új közös határa esetében voltak tekintettel.)

között összeomlott[5]. Többnyire a bécsi döntőbírósági ítéletek és Jugoszlávia megszállása eredményeként az 1919—1920-ban elcsatolt magyar többségű területeket a német és olasz döntéshozók visszacsatolták Magyarországhoz. Ez a visszatért magyar határvidéki területeken az idegen (1918 óta betelepült) cseh, szlovák, román, szerb, szlovén telepesek önkéntes elköltözését, elmenekülését, kiutasítását vagy internálását eredményezte. Az 1938—1941 közötti területi átrendezés a Kárpát-medencében természetesen ismét az érintett nagyhatalmak (ez esetben németek, olaszok) és csatlósaik érdekeinek megfelelően történt — csakúgy, mint az 1919—1920-as Párizs környéki békék idején. Azonban az előbbiek az államhatárokat sokkal inkább az etnikai határokhoz igazították, és nagyobb tekintettel voltak az etnikai reciprocitásra, az adott országok kisebbségei közötti etnikai egyensúlyra. Ennek ellenére a (cseh)szlovák, román és szerb (jugoszláv) államiságnak a — számukra rendkívül kedvező trianoni határokhoz 1920—1938/1941 között hozzászokott — képviselői szenvedélyesen küzdöttek a magyar államnak a "trianoni határok" közé való ismételt visszaszorításáért. Törekvéseik az 1944/45. évi frontátvonulást, Csehszlovákia és Jugoszlávia "de facto" újjászületését, a Szovjetuniónak a régióban való megjelenését követően váltak valóra, amikor a vegyes etnikumú, új határvidékek kérdésének megoldására egyedülálló, olykor "nemzeti-szocialista" jellegű lehetőségük nyílt.

Célkitűzés, adatbázis, vizsgált terület

Jelen tanulmány a második világháborút követő 1944/45 és 1950 közötti időszakban az ismételt államhatalom- és határváltozásoknak, az azokkal összefüggő migrációknak (menekülések, kiutasítások, deportálások, repatriálások, állami kolonizációk stb.) Csehszlovákia, Magyarország, Szovjetunió, Románia, Jugoszlávia és Ausztria közös határvidéki járásaiban az etnikai térszerkezetet alapvetően átformáló hatásait és az adott államok telepítéspolitikáját kísérli meg bemutatni az érintett államok szerinti csoportosításban. A népesség 1944 előtti etnikai összetételét a népszámlálások[6]; az 1950 körüli etnikai viszonyait a népszámlálások[7], valamint az 1961—1991 közötti népszámlálások eredményeit is figyelembe vevő, 1949/50-re valószínűsített becsléseink (Magyarország, Szovjetunió, Csehszlovákia) alapján mutatjuk be. A vizsgált területet a Kárpát-medence 1948 végén létezett 161 határmenti, illetve határközeli járása képezte, melyek közül 27 Csehszlovákiához, 72 Magyarországhoz, 4 a Szovjetunióhoz, 28 Romániához, 23 Jugoszláviához, 7 Ausztriához tartozott (*lásd az 1. ábrát*).

[5] Területi revíziók 1938—1941 között a Kárpát-medencében: Első bécsi döntés (Bécs, Belvedere Kastély, 1938. november 2.) alapján Csehszlovákia 11 927 km²-t adott vissza Magyarországnak 1 041 401 lakossal (1938. 12. 15.), akik közül 84,4% magyar, 11,9% szlovák anyanyelvűnek számított (Magyar Statisztikai Szemle 1939. 5. szám, 456—477. p.). Szlovákia függetlenségének kikiáltását (1939. 03. 14., J. Tiso), és ezáltal Csehszlovákia felbomlasztását követően 1939. március 15. és 18. között a Magyar Honvédség — stratégiai okok (Szlovákia és Románia szétválasztása, a közös lengyel—magyar határ regenerálása) miatt — visszafoglalta Kárpátalja maradék, ruszin többségű területeit (11 101 km²). A Német Birodalom pedig részben etnikai alapon elcsatolt néhány Pozsony környéki falut (Dévény, Károlyfalu, Pozsonyligetfalu). A Második bécsi döntés (Bécs, 1940. augusztus 30.) alapján Románia 43 492 km²-t adott vissza Magyarországnak 2 577 260 főnyi — 52,1%-ban magyar, 41,5%-ban román anyanyelvű — lakossal (1941. 01. 31.) (Magyar Statisztikai Szemle 1940. 8—9. szám, 663. p., Varga E. Á. 1992 Népszámlálások a jelenkori Erdély területén, Regio—MTA TTI, Budapest, 144. p.). Jugoszlávia megszállása (1941. április 6—17.) során Magyarország visszafoglalta (1941. április 11—13.) az 1918-ban a szerb hadsereg által annektált Bácskát és Baranyát (9 771 km², 831 309 lakos (1941), 44,3% magyar, 21,2% német, 19% szerb, 8,5% horvát—bunyevác anyanyelvű), és átvette (1941. április 16.) a Német Birodalomtól a Muravidék szinte teljes egészét és a Muraközt (1704 km², 188 541 lakos (1941), 51,9% horvát, 34% vend (szlovén), 12,9% magyar anyanyelvű). A Muravidék öt — túlnyomórészt német lakosságú, a stájer határ mellett fekvő, 1941. április 6-án megszállt — falvát (Fikšinci, Kramarovci, Ocinje, Sotina, Serdica) a Német Birodalom megtartotta magának.

[6] Hivatkozott népszámlálási "etnikai" adatok eredete, időpontja, jellege: magyar 1941—anyanyelv, román 1941—etnikai eredet, jugoszláv 1931—anyanyelv, osztrák 1934—anyanyelv, csehszlovák 1930—nemzetiség.

[7] Hivatkozott népszámlálási "etnikai" adatok eredete, időpontja, jellege: román 1948, 1956—nemzetiség, jugoszláv 1948—nemzetiség, osztrák 1951—környezeti nyelv.

1. ábra
A KÁRPÁT-MEDENCE VIZSGÁLT
HATÁRVIDÉKI JÁRÁSAI (1948)
Kocsis K.
0
50
100 km
BUDAPEST
Duna
Balaton
Jelmagyarázat:
Államhatár (1948 vége)
Államhatár (1941 vége)
Járáshatár (1948 vége)
Járási székhelyek és
népességszámuk (1948–1950):
< 5 000
5 001 — 10 000
10 001 — 50 000
50 001 — 100 000
100 000 <
Egyéb város
Szerkesztette: Kocsis Károly
Kartográfia: Kaiser Miklósné
MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest
© KOCSIS K.

Csehszlovákia (Szlovákia)

A mai Szlovákia 1938. november 2-án Magyarországhoz visszacsatolt részén az 1941-es népszámlálás idején 857 529 lakost írtak össze, akiknek 85%-a (728 904 fő) magyar, 13,2%-a (113 619 fő) szlovák anyanyelvűnek vallotta magát. Ennek a "belvederi Dél-Szlovákiának" az akkori népességéből 91,4% tudott magyarul, 25% szlovákul, 16,4% pedig magyarul és szlovákul is beszélt. A magyar—szlovák államhatár túlnyomórészt az etnikai határ mentén futott, csupán Kassa környékén, Sátoraljaújhelytől északra és az Érsekújvár—Verebély közötti területen volt számottevő, Magyarországhoz tartozó szlovák nyelvterület fellelhető (*lásd a 2. ábrát*). A szinte homogén északi magyar településterületbe nemcsak néhány régi szlovák nyelvsziget (például Kural, Újgyalla) ékelődött be, hanem a két világháború között keletkezett, nógrádi és gömöri szlovák telepesfalvak[8] (például Romhánypuszta, Rátka, Feketepatak, Bellény) lakói is. Jóllehet a vizsgált déli határvidéki terület 1939—1945 között is Szlovákiához tartozó részein domináns etnikumnak a szlovákság számított, Pozsony DK-i előterében és az Alsó-Szepességben még jelentős német és magyar nyelvszigetek[9] voltak fellelhetők. Az említett szlovák fennhatóságú területeken a csehek lélekszáma 1939. március 14-e után negyedére csökkent körülbelül 120 000 főnyi nemzettársuknak[10] szlovák belügyminiszteri utasításra, a Hlinka Gárda által történt azonnali kitelepítése következtében[11]. A vázolt etnikai térszerkezet a "belvederi Dél-Szlovákia" területén a magyar—csehszlovák államhatalomváltozást eredményező "frontátvonulásig" (1944. 10. 29. — 1945. 04. 04.) nem változott számottevően, a magyarok elmenekülésére csupán elenyésző számban került sor. Ugyanakkor a szovjet csapatok elől 1944 decembere és 1945 áprilisa között a 140 000 főnyi szlovákiai német közül 120 000 evakuált, elmenekült[12]. A németek nagyobb számban — a vizsgált határvidéki területen — csupán Pozsonyban[13] (körülbelül 9000) és az alsószepességi Mecenzéfen (körülbelül 1600-1800) várták meg a Vörös Hadsereget és a visszatérő csehszlovák hatóságokat.

---

[8] Megemlítendő, hogy 1938. októberében a Magyarországhoz visszatérő területekről a cseh fennhatóság idején betelepített cseh és szlovák közalkalmazottak és telepesek többsége (81 000 fő) csehszlovák állami segítséggel önként elköltözött (Zprávy štátného plánovacieho a štatistického úradu, Bratislava, 1946. 10. 01., 90. p.). A magyar állam kiutasított ugyan néhány száz szlovákot a visszatért területekről, azonban a terület szlovákjait nem vonta kollektíve felelősségre az "ezeréves közös haza" (Magyarország) 1918-as szétverésének vádjával, visszakapták magyar állampolgárságukat és nem deportálták őket anyaországukba, J. Tiso Szlovákiájába.

[9] Magyar nyelvsziget: Pozsonypüspöki, Vereknye, Szunyogdi. Németek: például Főrév, Dunahidas, Dénesd, Torcs, Miséród, Csölle, Stósz, Alsó-, Felsőmecenzéf.

[10] A szlovákiai csehek lélekszáma 1937-ben 161 000, 1950-ben 50 000 fő volt (Demografická Příručka 1966, Praha, 1967, 46. p.). A pozsonyi csehek lélekszáma 1938. 12. 31. és 1940. 12. 15. között 20 764-ről 4 971-re csökkent (Fogarassy L. Pozsony város nemzetiségi összetétele. In Alföld. 1982. 8. 59—74. p.).

[11] Daxner, I. 1961 Ľudáctva pred Národným súdom 1945—1947, Bratislava, 73. p.

[12] Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa Bd. IV/1. Die Vertreibung der deutschen Bevölkerung aus der Tschechoslowakei, 1957, 171. p.

[13] i.m. 171. p.

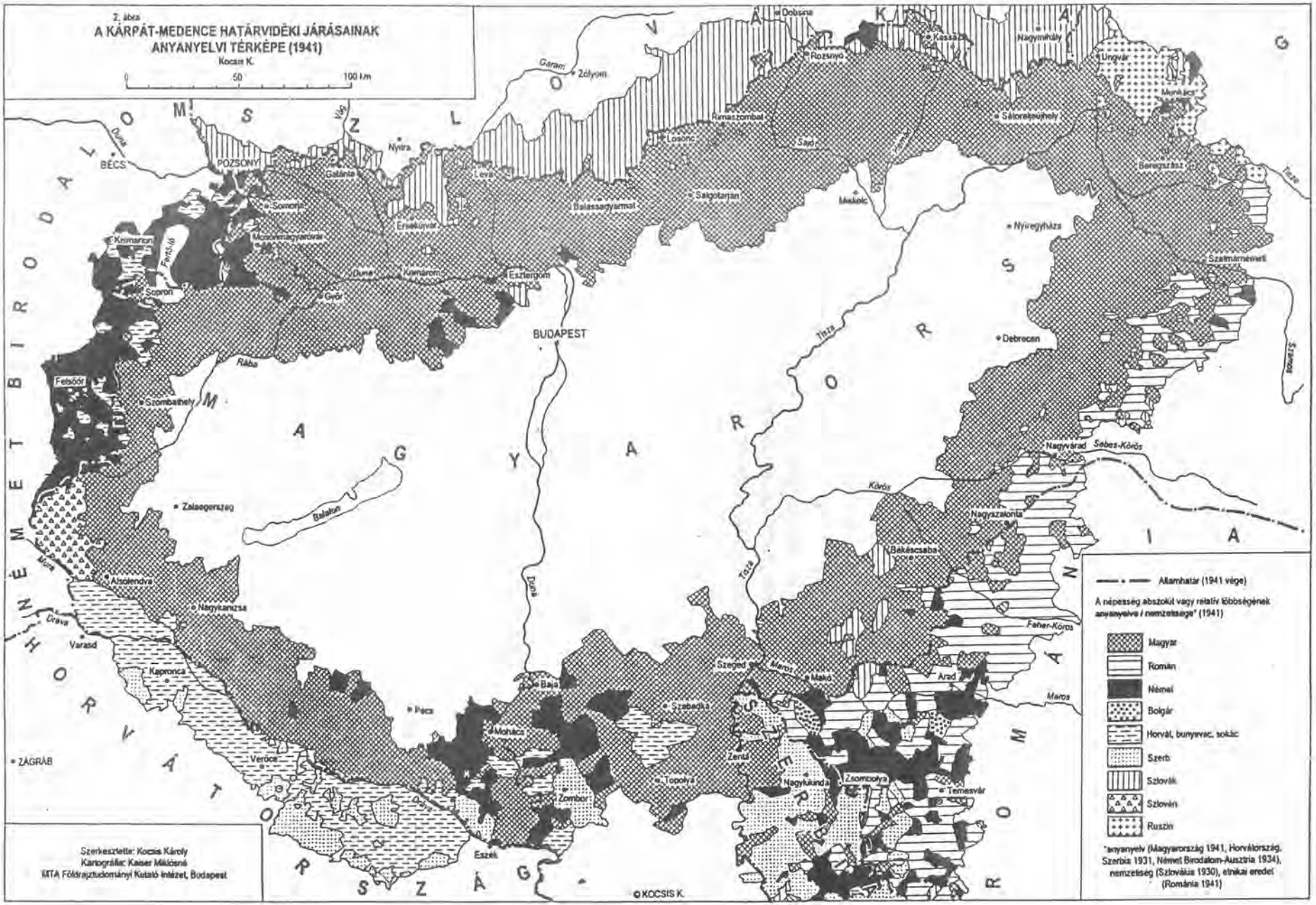
2. ábra
A KÁRPÁT-MEDENCE HATÁRVIDÉKI JÁRÁSAINAK ANYANYELVI TÉRKÉPE (1941)
Kocsis K.
0
50
100 km
Szerkesztette: Kocsis Károly
Kartográfia: Kaiser Miklósné
MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest
KOCSIS K.
Államhatár (1941 vége)
A népesség abszolút vagy relatív többségének anyanyelve / nemzetisége* (1941)
Magyar
Román
Német
Bolgár
Horvát, bunyevac, sokác
Szerb
Szlovák
Szlovén
Ruszin
*anyanyelv (Magyarország 1941, Horvátország, Szerbia 1931, Német Birodalom-Ausztria 1934), nemzetiség (Szlovákia 1930), etnikai eredet (Románia 1941)
BÉCS
POZSONY
BUDAPEST
ZÁGRÁB
Duna
Vág
Garam
Nyitra
Galánta
Leva
Sopron
Kismarton
Pamlis
Mosonmagyaróvár
Ersekújvár
Komárom
Győr
Esztergom
Balassagyarmat
Salgótarján
Losonc
Rimaszombat
Sajó
Miskolc
Kassa
Rozsnyó
Dobsina
Nagymihály
Ungvár
Munkács
Sátoraljaújhely
Beregszász
Nyíregyháza
Szatmárnémeti
Debrecen
Nagyvárad
Sebes-Körös
Körös
Nagyszalonta
Békéscsaba
Arad
Maros
Makó
Szeged
Tisza
Szolnok
Szabadka
Zenta
Topolya
Zombor
Mohács
Baja
Pécs
Eszék
Verőce
Kapronca
Varasd
Nagykanizsa
Alsólendva
Zalaegerszeg
Balaton
Szombathely
Felsőőr
Rába
Mura
Drava
Temesvár
Nagyszőlős
Zsombolya
Feher-Körös

Az 1945-ös hatalomváltást követően azonnal megkezdődött a csehszlovák nemzetállam megteremtését szolgáló etnikai tisztogatás, a háborús bűnbakként, Csehszlovákia felbomlasztóiként kezelt németek és magyarok hosszú évek alatt alaposan kitervelt és előkészített teljes jogfosztása, gazdasági tönkretétele (állampolgári jogok meg nem adása, magyar közalkalmazottak elbocsátása, vagyonelkobzás stb.), melyet a K. Gottwald által Moszkvában kidolgozott, Kassán 1945. április 5-én kihirdetett csehszlovák kormányprogram tükrözött a legszemléletesebben[14]. A németek és magyarok teljes kitelepítését végső célként kitűző csehszlovák hatóságok 1945. július 1-ig 31 780 olyan magyart utasítottak ki, akik 1938. november 2. után települtek a "belvederi Dél-Szlovákia" területére[15]. Ugyanakkor megindult a pozsonyi maradék németség és magyarság internálása a pozsonyligetfalui és patrongyári táborokba, mely a szlovák főváros sürgető elszlovákosításának első lépéseként volt értékelhető. A jórészt népszámlálási adatokon[16] nyugvó becsléseink szerint 1944 és 1950 között Pozsonyból feltehetően 50 ezer német és magyar tűnt el (evakuálás, internálás, deportálás, kiutasítás stb. következtében), és hozzávetőlegesen 70 ezer szlovákot telepítettek be, melynek eredményeként a város lélekszáma — az 1946-os hozzácsatolásokat nem számítva — az 1940-beli 138 536-ról 1950-ben 160 360-ra emelkedett.

A potsdami konferencia — elsősorban az USA-nak köszönhetően — 1945. augusztus 2-án elutasította a csehszlovák kormány kérését a magyaroknak a Csehszlovákiához került területekről való egyoldalú kényszer-kitelepítésére. Ugyanakkor csehszlovák kérésre és szovjet támogatással kompromisszumként a budapesti Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül tájékoztatták a magyar kormányt 400 000-500 000 német kitelepítésének lehetőségéről. Erre a csehszlovák kormány által remélt magyar—csehszlovák lakosságcsere keretében a Csehszlovákiából kitelepítendő magyaroknak való helycsinálás miatt volt "szükség". A csehszlovák diplomáciai erőfeszítésekkel párhuzamosan az 1945-ös agrárreform[17] keretén belül a Szlovák Telepítési Hivatal irányításával, karhatalmi közreműködéssel a déli "betelepítési övezetbe" (az 1938—1945 között Magyarországhoz visszacsatolt területekre) nagy ütemben folyt a szlovákok betelepítése. Diplomáciai téren csehszlovák sikernek számított, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság nyomására Magyarország 1946. február 27-én aláírta Csehszlovákiával a paritás elvén nyugvó "lakosságcsere"-egyezményt, melynek értelmében annyi felvidéki magyar erőszakos kitelepítésére nyílt mód, amennyi magát szlováknak valló magyar állampolgárt tudnak szociális ígéreteikkel a Csehszlovák Áttelepítési Bizottságok Magyarországról áttelepülésre csábítani. A magyar kormány az ősi településterületén élő felvidéki magyarok kitelepítéséhez még lakosságcsere formájában sem kívánt hozzájárulni, ezért kezdettől fogva törekedett a lakosságcsere halogatására, késleltetésére. A csehszlovák hatóságok — a tervszerű és irányított tömegmanipuláció eredményeként létrejött magyarellenes soviniszta légkörben — válaszlépésként 1946. 10. 19. és 1947. 02. 26. között 393 magyar településből 43 546 magyart (ebből 5422 hat évnél fiatalabb gyermeket) deportáltak embertelen körülmények között (katonai-rendőri rajtaütéssel, fűtetlen marhavagonokban, -10 — -26 C°-os januári, februári hidegben) a cseh országrészek "emberpiacaira"[18]. A 88/1945. sz. elnöki (közmunka-) rendelet alapján szervezett kényszerítő akciót a csehszlovák hatóságok cinikus módon "toborzásnak", "közmunkába való bevonásnak", "munkaszolgálatnak", "átcsoportosításnak" nevezték. Azonban a valóságban a szlovákiai szlovákok önkéntes csehországi munkavállalásától abban különbözött, hogy a magyarokat erőszakkal vitték, és utána ingó és

[14] Dokumentation... i.m. 184—203. p., Janics K. 1993 A kassai kormányprogram és a magyarság "kollektív bűnössége", Pannónia Könyvkiadó, Bratislava, 50p.

[15] Jablonický, J. 1965 Slovensko na prelome, Bratislava, 398. p.

[16] Fogarassy L. 1982 i.m. nyomán.

[17] A nacionalista jellegű földreform végrehajtását a magyar és német földtulajdon azonnali elkobzása biztosította a Szlovák Nemzeti Tanács 27/1945. és 104/1945. sz. rendeletei alapján (Vadkerty K. 1993 A reszlovakizáció, Kalligram, Bratislava—Pozsony, 12. p.

[18] Vadkerty K. 1996 A deportálások. A szlovákiai magyarok csehországi kényszerközmunkája 1945—1948 között, Kalligram, Bratislava—Pozsony, 42—43. p., Kaplan, K. 1993 Csehszlovákia igazi arca 1945—1948, Kalligram, Bratislava—Pozsony, 136. p.

ingatlan vagyonukat azonnal kisajátították és szlovák telepesek között osztották szét. Valójában a magyarországi, amerikai és nyugat-európai tiltakozásra kényszerűen leállított akció a magyar kormánynak szánt figyelmeztetés és a magyar kérdés csehszlovák "megoldásának" egyik lehetséges alternatívája volt: a magyar kormány vagy átveszi a szlovákiai magyarokat, vagy pedig a csehszlovák kormány egyenletesen széttelepíti őket a cseh országrészekben. Még folyt a magyarok szétszórása, amikor Párizsban a Szövetséges Nagyhatalmak aláírták a békét Magyarországgal (1947. 02. 10.), melynek értelmében visszaállították az 1938. januári 1-jei határokat annyi eltéréssel, hogy további három magyarországi falut (Oroszvár, Dunacsún, Horvátjárfalu) Csehszlovákiához csatoltak. Az etnikai feszültségek akkori legegyszerűbb, területi jellegű megoldásához nem járultak hozzá, a több milliónyi nemzeti kisebbségeket kollektív jogvédelem nélkül hagyták, és ezzel a térség súlyos etnikai problémáit hosszú időre konzerválták. Ugyanakkor — ismét főként az USA-nak köszönhetően — a szlovákiai magyarok egyoldalú kitelepítését sem engedélyezték. A felvidéki magyarok várható csehországi deportálásának felújításától tartva a magyar kormány rákényszerült a lakosságcsere tényleges megkezdésére (1947. 04. 12.)[19]. Szlovákiából a magyaroknak a "lakosságcsere"-egyezmény keretében történő kitoloncolása 1947. április 12-én a Galántai és Lévai járásból indult meg[20]. A vagyonjogi viták és a paritás elvének egyre inkább feltűnő elmaradása miatt vontatottan haladó lakosságcsere 1947. 04. 12.—1948. 06. 12. és 1948. 09. 01.—1948. 12. 20. között[21] került lebonyolításra, melynek keretén belül Szlovákiából 68 407 magyart erőszakkal, 6000-t pedig "önként", saját kérésére telepítettek át Magyarország új területére, és 73 273 magát szlováknak valló, többnyire szlovák etnikai öntudat nélküli, sokszor szlovákul alig tudó[22], jobb életkörülményekre és a kitelepített magyarok ingatlanjaira vágyó személyt költöztettek a Dél-Szlovákiának nevezett területre[23]. Az említett magyarországi "szlovákokon" és a hegyvidéki belső szlovák telepeseken kívül a csehszlovák kormánynak sikerült Romániából, Bulgáriából, a Szovjetunióból (elsősorban Kárpátaljáról) és Jugoszláviából is gazdasági ígéretekkel több ezer szlovákot repatriálásra bírnia[24]. A vizsgált szlovákiai határvidéki járásokba 1945—1950 között számításaink szerint 236 000 bel- és külföldi szlovákot telepítettek[25]. A magyar etnikai területen a szlovák kolonizáció (és a magyarok deportálásának) súlypontját a nyelvhatár menti városok (Kassa, Rozsnyó, Rimaszombat, Losonc, Léva, Érsekújvár, Vágsellye, Galánta, Szenc), a fő forgalmi (közúti, vasúti) övezetek és a mezőgazdasági termelés szempontjából legértékesebb falusi régiók (például Pozsony—Galánta—Érsekújvár—Komárom—Párkány-tengely, Garammente, Losonc-Rimaszombat környéke, Szepsi-Nagyida környéke) (*lásd a 3. ábrát*).

A dél-szlovákiai népesség etnikai összetételére, pontosabban annak statisztikai számbavételére nemcsak az említett migrációk, hanem a szlovák mesterséges etnikai expanzió másik formája, az 1946—47-ben lefolytatott ún. "reszlovakizáció" is rendkívüli hatást gyakorolt[26]. A jogfosztott, megrettent magyarságnak több mint fele (1948. január 1-jéig 381 995 fő), főként a városokban, szórványokban vagy vegyes etnikumú falvakban élők kérték az állampolgári jogot és a szülőföldön való maradást jelentő szlovákká minősítést, de nyilvánvaló nyelvtudási és "faji hiányosságok" miatt csupán 282 594 magyar "reszlovakizálását" engedélyezte a Reszlovakizációs

---

[19] i.m. 31.

[20] Čas, 1947. 04. 03.

[21] Szabó K. — É. Szőke I. 1982 Adalékok a magyar—csehszlovák lakosságcsere történetéhez. In Valóság 1982. 10. 93. p.

[22] Obzory, 1947. 10. 25.

[23] Zvara, J. 1965 A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában. Politikai Kiadó, Bratislava, 36. p.

[24] Ezek közül csupán a romániai repatriánsok száma volt számottevő (becsléseink szerint 16 000).

[25] A 236 ezer betelepült szlovák közül 142 ezret a Magyarországtól elcsatolt déli területekre, 80 ezret Pozsonyba és Pozsonyligetfaluba, 14 ezret pedig főleg a volt német többségű falvakba telepítettek.

[26] A Belügyi Megbízotti Hivatal 20 000/I-IV/1-1946. sz. hirdetményében (1946. 06. 17.) tette lehetővé, hogy a magyarok nemzetiségükről lemondva magukat hivatalosan szlováknak nyilvánítsák és megszabaduljanak az embertelen magyarellenes diszkriminációtól. (Vadkerty K. 1993 A reszlovakizáció. Kalligram, Bratislava—Pozsony)

Bizottság[27]. Közülük a politikai helyzet lassú javulásának eredményeként becsléseink szerint az 1950-es népszámlálásig 60 ezer, az 1961-esig további 80 ezer magyar tért vissza eredeti nemzetiségéhez, míg 140 ezer túlnyomórészt városokban élő korábbi magyar, illetve leszármazottainak "reszlovakizációja" tartósnak ígérkezett.

Ilyen előzmények után a belvederi Dél-Szlovákia (az ún. "betelepítési övezet") etnikai összetétele az 1941-es és 1950-es népszámlálások közötti időszakban alapvetően átformálódott. Az 1941-beli magyar anyanyelvűek 729 ezer fős lélekszámát a magyar zsidók deportálása, kivándorlása (38 ezer), 31 ezer magyar 1945-ös kiutasítása, 74 ezernek Magyarországra való áttelepítése, a csehországi deportálási veszteség (20 ezer) és a reszlovakizációs veszteség 1950-re becsléseink szerint 451 ezerre[28], arányát 85%-ról (1941) 52,6%-ra (1950) csökkentette. A hirtelen "szlovákká vált" magyarokkal és a 142 ezer telepessel az említett területen a szlovákok száma 370 ezerre, aránya 13,3%-ról 43,2%-ra nőtt. A telepítések legfőbb célpontjait, az 1945-ig magyar többségű, nyelvhatár menti városokat az etnikai tisztogatások szervezőinek sikerült becsléseink szerint is szlovák többségűvé változtatniuk[29]. A magyar—szlovák nyelvhatárt falusi térségekben leginkább Léva, Kassa és Tőketerebes térségében sikerült messze délre szorítaniuk.

Összességében a csehszlovák állam 1945—1948 közötti magyarellenes intézkedéseivel, deportálásaival nem érte el legfőbb célját, a szlovákiai magyarok túlnyomó többségének eltávolítását. A határvidék korábbi homogén magyar jellegét viszont a szlovák kolonizációval sikerült megbontania és etnikailag többé-kevésbé vegyessé tennie. A magyar lakosság megfélemlítése, megalázása, a nemzeti-szociális jellegű intézkedéseik, az autochton magyar lakosság mellé-közé majdnem másfél százezernyi idegen szlovák telepítése a korábbi súlyos bel- és külpolitikai jellegű etnikai feszültségeket tovább fokozták, ezzel is gátolva a későbbi magyar—szlovák együttélés tényleges normalizálódását.

Magyarország

A Magyarország jelenlegi területén élt 9,3 milliónyi lakos közül az 1941-es népszámlálás időpontjában 92,9% vallotta magát magyar anyanyelvűnek, 95,7% magyar nemzetiségűnek. A nem magyar anyanyelvűek túlnyomó része németnek (475 491) és szlováknak (75 877) jelentette magát[30]. A magyarországi nemzetiségek ez időpontban csupán 32,6%-a (215 523) élt az általunk vizsgált határvidéki járások 1945—1950 közötti telepítések által érintett településeiben. Ezen 601 ezer lakosnak (1941) otthont adó településekben a magyarok aránya csupán 64,2%-ot ért el. Néhány határmenti román és horvát többségű falutól eltekintve egyes dunántúli és dél-alföldi határvidéki járások etnikai összetételét a későbbi migrációk által leginkább érintett németek és szlovákok tették különösen tarkává. A szlovákok határközeli településterületei közül DK-en Békéscsaba, Nagybánhegyes, Tótkomlós és környéke, a Dunántúl ÉK-i, kutatott részén a Pilishegység falvai (Kesztölc, Piliscsév) számítottak a legfontosabbnak. A határvidéki németség etnikai súlypontjait DK-Baranya, Bácska, Sopron és Mosonmagyaróvár környéke jelentette (*lásd a 2. ábrát*).

---

[27] i.m. 109. p.

[28] Kutatásaink során az 1950-es csehszlovák népszámlálás etnikai adatait — csakúgy, mint az 1949-es magyarországit — a kisebbségek félelmével, óvatosságával összefüggő torzulásai miatt nem vehettük figyelembe. 1950-ben egész Szlovákia területén csupán 354 532 lakos merte magát magyar nemzetiségűnek vallani. A félelmük lassú oldódásával 1961-ben már 518 782-n vállalták nyíltan magyar nemzetiségüket.

[29] Egyes városok etnikai összetétele 1941—1950 között rendkívüli mértékben alakult át a magyarok arányának drasztikus csökkenése miatt: Kassa 83,5%-ról 3,9%-ra, Rozsnyó 92,7%-ról 34%-ra, Rimaszombat 92,7%-ról 43%-ra, Losonc 84,5%-ról 16,4%-ra, Léva 89,4%-ról 17,8%-ra, Érsekújvár 91,3%-ról 31%-ra, Komárom 96,1%-ról 54%-ra, Galánta 87,5%-ról 40,5%-ra.

[30] Nemzetiség szerint a németek száma 302 198, a szlovákoké 16 677 fő volt. Megjegyzendő, hogy ekkor a németül is tudók száma az 1 058 280, a szlovákul is beszélőké a 270 248 főt érte el. Ekkor — a szórványos települési helyzettel is szorosan összefüggő természetes asszimiláció, a politikai-társadalmi közhangulat miatt — a szlovákul is tudóknak csupán 28,1%-a vallotta anyanyelvének a szlovákot.

3. ábra
TELEPÍTÉSEK A KÁRPÁT-MEDENCE HATÁRVIDÉKI JÁRÁSAIBAN (1945 - 1950)
Kocsis K.

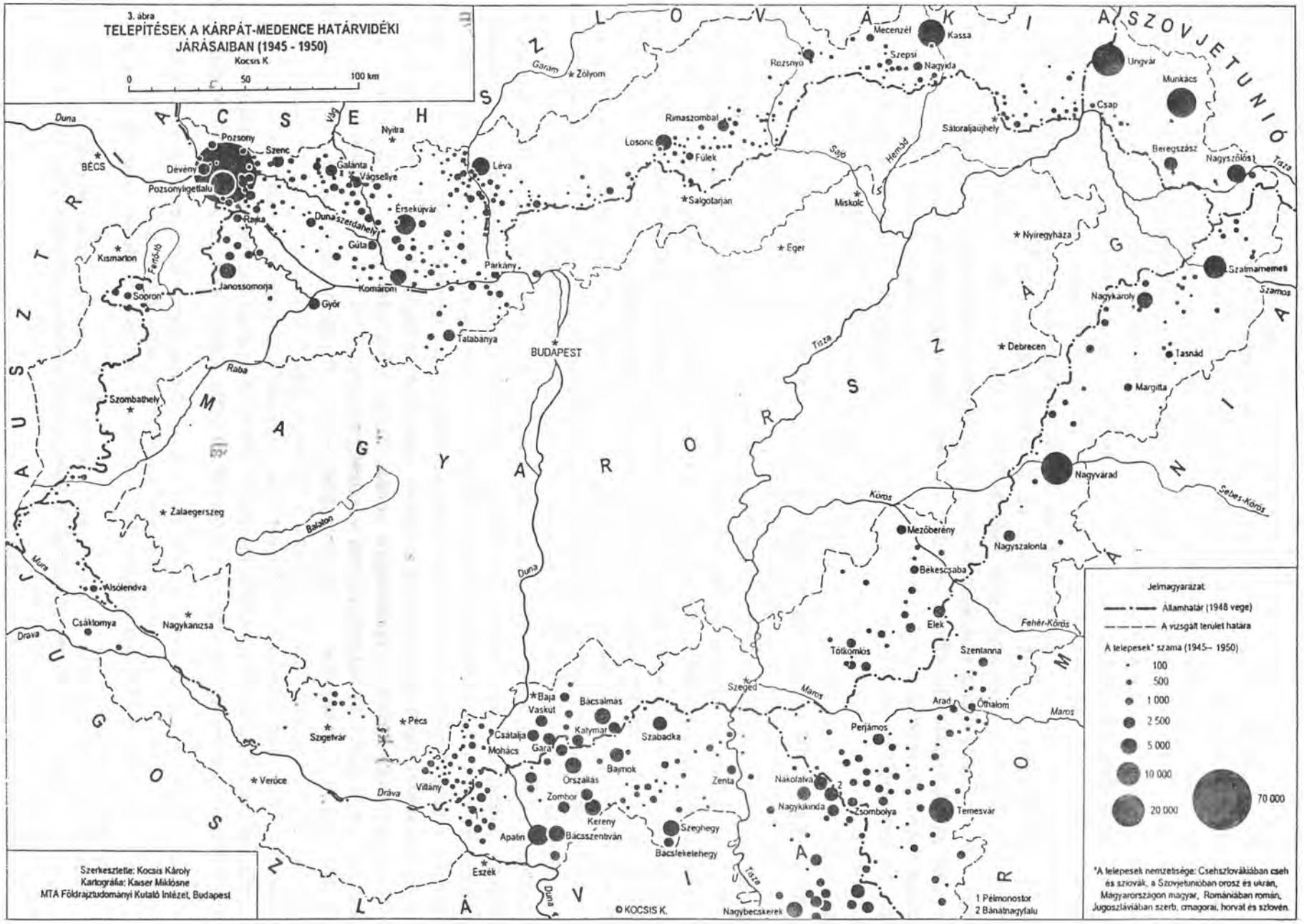

Szerkesztette: Kocsis Károly
Kartográfia: Kaiser Miklósne
MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest

A második világháború végének hadműveletei és a hazai német kisebbség helyzetét egyre drámaibban befolyásoló hatalomváltás a trianoni Magyarország területén 1944. 09. 26.—1945. 04. 13. között zajlottak le. A közeledő front elől — a menekülő magyarokon kívül — a magyarországi németek 10-15%-a (50-60 ezer fő) menekült el, illetve evakuált[31]. A Vörös Hadsereg már a "felszabadulás" első heteiben, főként 1944 novemberében-decemberében megkezdte a német (sokszor csak német hangzású nevet viselő) lakosság tömeges deportálását — kényszermunka végzése céljából — a Szovjetunió területére[32]. Az akció során nemcsak 40-65 ezer[33] német származású, főként bácskai, baranyai, tolnai magyar állampolgárt hurcoltak el, hanem ÉK-Magyarországon és Kárpátalján magyarok tízezreit is. A magyar politikai pártok, főként a nacionalisták körében egyre jobban kibontakozó németellenes hangulat következtében kezdetben a német állampolgárok internálását (1945. 02. 27.) rendelték el[34], majd az 1945. március 17-én elfogadott földreform-rendelet (600/1945.M.E.)[35] során — a hazaárulókon, nyilas és náci vezetőkön, háborús bűnösökön kívül — már az 50-60 ezer főre becsült[36] Volksbund-tagok földbirtokát is elkobozták. Később a németek kollektív bűnösségi elvének kibontakoztatásával párhuzamosan a jogfosztást, vagyonelkobzást a németek egyre szélesebb körére terjesztették ki. A sok esetben nacionalista jellegű magyar földreform végrehajtását, újabb és újabb földbirtokok elkobzását, a németek teljes vagy részleges kitelepítését mint "kézenfekvő", de embertelen megoldást a magyar parasztság, agrárproletárok nagy tömegeinek földigényén kívül az 1944—45 után ismét elvesztett volt magyar területekről (Észak-Erdély, Kárpátalja, Dél-Szlovákia, Bácska) menekült magyarok gyors letelepítése is sürgette. A vizsgált határvidéki területek közül az ismét Jugoszláviához került Bácskából elmenekült-elűzött bukovinai magyar (székely) telepesek tömege a Dél-Dunántúlon és Bácskában okozott különösen nagy problémát. A magyarországi németkérdés drasztikus megoldási lehetőségét (kollektív bűnösség elve, teljes vagyonelkobzás, kitelepítés stb.) a magyar kormány és a pártok többsége kezdetben még óvatossággal, képmutatóan kezelte. Ezen nagy dilemmával terhelt magatartásnak az oka abban rejlett, hogy a magyar fél az új határokon kívül rekedt magyar kisebbségek érdekvédelmének erkölcsi alapját vesztette volna el a németek teljes jogfosztásával, kitelepítésével, és megteremtette volna a csehszlovák kormány által teljes kitelepítésre ítélt félmillió felvidéki magyar befogadásának feltételeit. Ennek megfelelően a magyar kormány képviselője tájékozódott a Németországi Szövetséges Tanácsnál a németek kitelepítési lehetőségéről, melynek — 500 000 magyarországi németre vonatkozó — ajánlása (és nem utasítása) végül is a csehszlovák kormány nyomására született meg, amelynek alapvető érdeke fűződött ahhoz, hogy Magyarországon a Csehszlovákiából kitelepíteni remélt magyarok százezreinek befogadására alkalmas ingatlanok szabaduljanak fel[37]. A kisebbségek (ez esetben németek) kollektív felelősségre vonása miatti USA-tiltakozás, a várható számos külpolitikai bonyodalom és súlyos erkölcsi veszteség ellenére 1945. december 29-én közzétették a 12.330/1945.M.E. rendeletet a magyarországi németek Németországba történő kitelepítéséről, mely az erkölcsi felelősséget formálisan a Németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. november 20-i "határozatára" (valójában csak javaslatára-engedélyére) hárította[38]. A kitelepítendők listáját a rögzített kritériumok mellett (Volksbund-, német fegyveres alakulatban, hitlerista szervezetben való tagság) elvileg azok köréből állították össze, akik az 1941. évi népszámlálás

[31] Közülük 39 ezer fő nem tért vissza hazájába 1945 nyarán. (Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa Bd. II., Das Schicksal der Deutschen in Ungarn, 1956, p.40 E, p.72 E.

[32] Tóth Á. 1993 Telepítések Magyarországon 1945—1948 között, Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, Kecskemét, 22—24. p.

[33] Erdmann Gy. 1990 Deportálás, kényszermunka. Békési és csanádi németek szovjet munkatáborokban. Gyula, 5—26. p., Füzes M. 1990 A rabszolgaszerzés. In Magyarországi németek elhurcolása 1944/1945, Budapest, 86. p., Dokumentation ... Bd.II. i.m. p.44 E.

[34] 302/1945.M.E. rendelet (Tóth Á. i.m. 25. p.)

[35] Dokumentation...Bd.II. i.m. 76—78. p.

[36] Dokumentation...Bd.II. i.m. p.28 E

[37] Tóth Á. 1993 i.m. 34., 41. p.

[38] Dokumentation...Bd.II. i.m. p.91-93 E

idején magukat német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallották. Ez az intézkedés a magyarországi németek körében az elmúlt évtizedekben a népszámlálásokkal szembeni teljes bizalmatlanságot eredményezte[39]. A kitelepítési rendelet megszületése előtti hónapokban azonban már folyt a németek részleges összeköltöztetése, internálása, vagyonelkobzása, és ezzel párhuzamosan a belső kolonizáció, az északkeleti, keleti területek[40] földnélküli lakosságának és a magyar menekülteknek a letelepítése. A többnyire szervezetlen telepítések és a helybeli elkeseredett, többnyire hajléktalanná tett németek és az ingatlanra vágyó magyar telepesek tömeges összeköltöztetésével rendkívül feszült, anarchisztikus állapotok alakultak ki Bácskában és Baranyában is. Ez időszakban hasonló jelenségek, a jogfosztott autochton és az újonnan betelepített, arrogáns telepes lakosság közötti súlyos interetnikus feszültségek voltak megfigyelhetők Dél-Szlovákia magyar és a román Bánság német falvaiban is. Az 1946. január második felében megkezdődött kitelepítés első szakaszában (1946. június 14-ig) 108 községből 116 952 németet telepítettek ki Magyarországról Németország amerikai megszállási övezetébe, főleg Württemberg tartományba[41]. A kitelepítések ez időszakban az etnikai tisztogatások akkori prioritásainak megfelelően Budapest környékére és a határvidéki Sopron, Győr-Moson és Bács-Bodrog megyékre korlátozódtak. A németellenes diszkrimináció, a kitelepítés 1946 májusában (5802 német deportálása[42]) a gyorsan magyarosodott, akkor még többnyire német származásúak lakta Sopront[43], a "Civitas fidelissima"-t sem kímélte, ahol a lakosság többsége 1921. 12. 14—16. között Ausztriával szemben a Magyarországhoz való tartozás mellett döntött. A magyarországi kitelepítések a végrehajtás során tapasztalható visszásságok miatt 1946 júniusa és novembere között szüneteltek, majd különböző intenzitással — számos visszaélésre adva okot és az érintett településeken súlyos gazdasági problémákat okozva — tovább folytatódtak és Németország szovjet megszállási övezetére irányultak 1948. június 15-ig. A két és fél évig húzódó, embertelen akció eredményeként kb. 200 ezer magyarországi németet telepítettek ki Németországba — háromnegyed részben a későbbi NSZK területére.

A németek kitelepítésével párhuzamosan, azzal szoros összefüggésben folyt — az 1946. február 27-én megkötött magyar—csehszlovák lakosságcsere-egyezmény értelmében — a kényszerű, később meglehetősen vontatottan haladó szlovák—magyar népcsere előkészítése és lefolytatása. Az egyezmény értelmében a Csehszlovák Áttelepítési Bizottság 1946. 03. 04. és 1946. 04. 15. között folytathatta zavartalanul agitációs tevékenységét a magyarországi szlovákok körében, akik közül 95 421 lakost sikerült áttelepülési jelentkezésre bírniuk— főként kecsegtető szociális ígéretekkel[44]. A jelentős részben magyar öntudatú, 21,7%-ban szlovákul nem is tudó jelentkezők harmada a határvidéki Békéscsaba, Tótkomlós, hatoda Esztergom és Bánhida (ma Tatabánya) toborzási körzetéből került ki. Alaposabb mérlegelés és a magyarországi gazdasági helyzet javulása eredményeként a jelentkezettek 37,4%-a (több mint 35 ezer fő) visszavonta jelentkezését, és csupán 59 774, magát szlováknak valló lakos költözött át szervezett transzportokban Csehszlovákiába, az onnan deportált magyarok helyére[45]. Az egyéb formában

[39] Hasonló bizalmi válság alakult ki az 1945 utáni népszámlálásokkal szemben más országokban is, ahol visszaéltek a népszámlálások etnikai adataival (például Csehszlovákiában az 1930. évi népszámlálási eredmények felhasználása miatt a kitelepítéseknél, a reszlovakizációnál).

[40] A belső telepesek 1945 közepéig főként Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Heves, Borsod, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok és Bihar megyékből érkeztek (Tóth Á. 1993 i.m. p.77.)

[41] Tóth Á. 1993 i.m. 129—130. p.

[42] Zielbauer Gy. 1989 Adatok és tények a magyarországi németség történetéből (1945—1949). Akadémiai Kiadó, Budapest, 68. p.

[43] Ennek ellenére az 1941-es népszámlálás szerint a hitleri Német Birodalom által szinte teljesen körülvett város lakossága már 68,9%-ban magyar anyanyelvűnek vallotta magát (Tab. 2.).

[44] Kugler J. 1991 Adatok és tények a magyar—csehszlovák lakosságcseréről. In Alföldi társadalom II. kötet, MTA RKK, Békéscsaba, 36. p., Vrablic, E. 1993 Sťahovanie slovákov z Maďarska do Česko-Slovenska v rokoch 1946—1948. In Haraksim, L. (zost.) Národnosti na Slovensku, Veda, Bratislava, 99. p.

[45] A vizsgált határvidéki területek közül: 11 743 lakos a békéscsabai, 10 832 a tótkomlósi, 3 601 az esztergomi, 3 521 a bánhidai körzetet hagyta el. (Vrablic, E. 1993. i.m. 99. p.)

távozott szlovákokkal együtt az áttelepültek száma 71 787 főre volt tehető[46]. A lakosságcsere keretében Magyarországra kiutasított 74 ezer felvidéki magyar (főleg módosabb gazdák, közalkalmazottak, értelmiségiek) elhelyezését az elkobzott német birtokokon oldották meg, főként Baranya, Tolna és Pest megye területén[47]. Az észak-dunántúli határvidéki övezetben (főleg Mosonmagyaróvár és Sopron környékén) lévő elkobzott német birtokokra, az internált németek helyére a felvidéki magyarok — főként nem a lakosságcsere keretén belül, hanem már jóval előbb, 1945 tavasza óta menekültként — érkeztek[48].

Az általunk vizsgált határvidéki járások azon településein, ahol számottevő (50 főnél több) telepítés történt, számításaink szerint 1944—1949 között körülbelül 98 ezer magyar (főleg belső telepes, határon túlról érkezett menekült, deportált, kiutasított) betelepítésével lehet számolni. A magyar határvidéki telepítések súlypontja az eltávolított németek és önként eltávozott szlovákok lakhelyeire helyeződött (Bácska kb. 21 ezer, Dél-Baranya kb. 19 ezer, Győr-Moson-Sopron kb. 20 ezer és Békés-Csanád kb. 22 ezer — *lásd a 3. ábrát*). A volt német településeken belül a legnagyobb tömegű magyar migráns Bácskában (2000-5000 fő) Bácsalmásra, Kunbajára, Vaskútra és Csátaljára; Mosonban (1000-4000 fő) a mai Jánossomorja területére, Mosonszolnokra, Rajkára és Levélre érkezett. Dél-Baranyában az elaprózott településrendszer miatt a legnagyobb telepesközösségek lélekszáma is csak 600-1000 fő között mozgott (Lánycsók, Nagynyárád, Bóly, Majs, Újpetre, Villány, Vokány). Békésben az eltávozott szlovákok után maradt, viszonylag csekély számú és kevéssé vonzó ingatlan a kitelepültek számához képest kevesebb betelepülést eredményezett. Ezek közül is csak az alábbi településeket érintő beköltözés volt a legjelentősebb: Elek és Almáskamarás (ezekben a németek helyére), Békéscsaba, Tótkomlós, Mezőberény.

A vizsgált határvidéki terület telepítések által érintett részén a népesség száma — a 98 ezer kolonista ellenére — 1941 és 1949 között 601 ezerről 587 ezerre csökkent. A németek felének deportálása, elmenekülése és a szlovák identitásúak többségének elköltözése miatt a magyarok aránya 64,2%-ról 82%-ra nőtt. A XX. század elején még túlnyomórészt nem magyar többségű határmenti városok közül a telepítések által számottevően átformált etnikai arculatú Békéscsabán és Sopronban a magyarok aránya 1949-ben még becsléseink szerint is meghaladta a 76, illetve 80%-ot. Hasonló folyamatok zajlottak le a rurális térségekben is. A tudatos etnikai tisztogatások eredményeként a nyugati határvidéken csupán két félreeső kis falu (Vaskeresztes, Pornóapáti) tudta német többségét 1948 után is megőrizni. Ugyanakkor Bácskában — az értékes termőföldekre történt hatalmas kolonizáció miatt — ez egyetlen egy volt német falunak sem sikerült. Viszont a Tatai és Mohácsi járások peremterületein fekvő, etnikailag erősen felhígult társadalmú községek közül számos meg tudta őrizni német többségét (*lásd a 4. ábrát*).

[46] Vrablic, E. 1993. i.m. 98. p.
[47] Tóth Á. 1993. i.m. 166. p.
[48] Zielbauer Gy. 1989. i.m. 72—75. p.

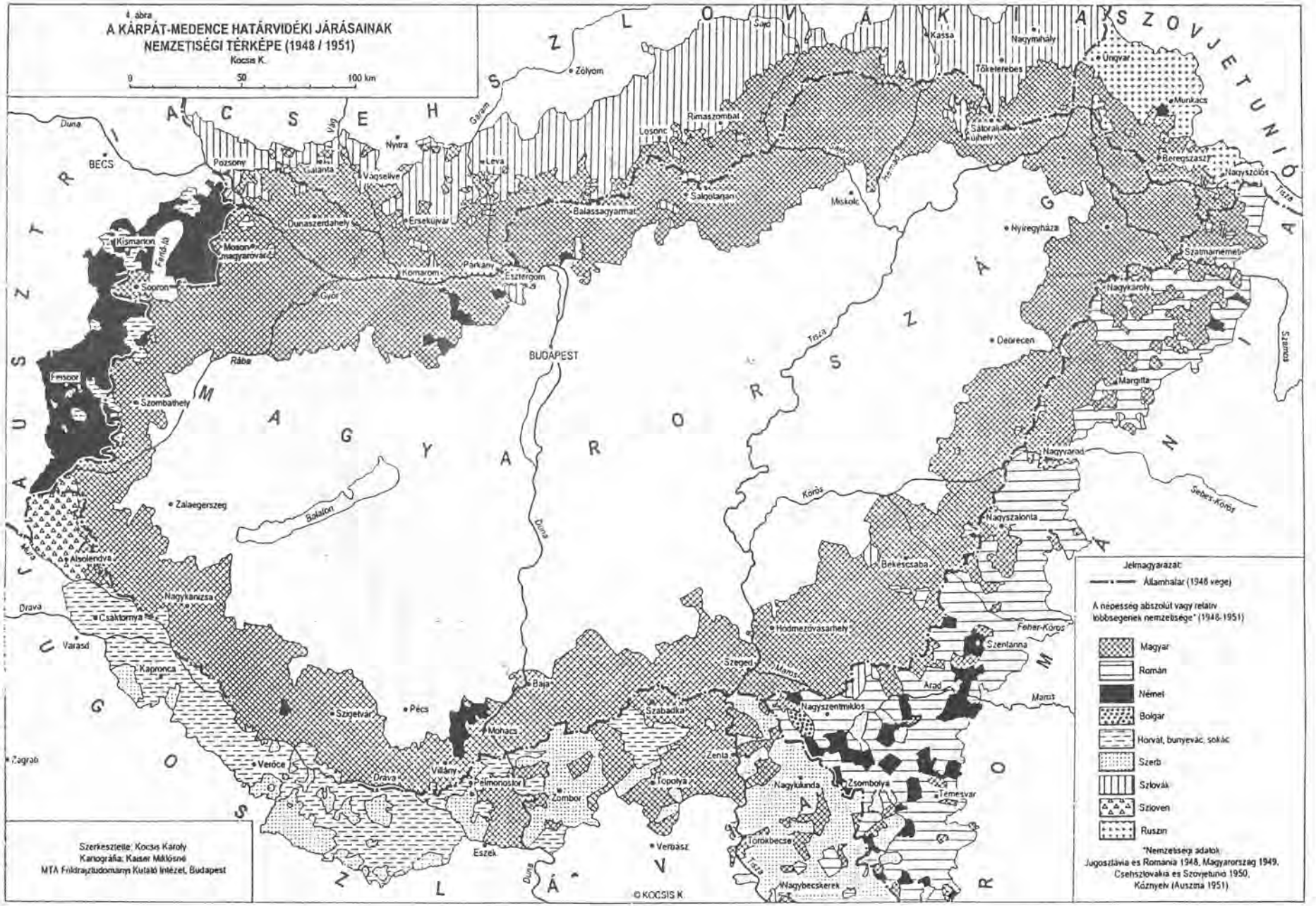
4. ábra
A KÁRPÁT-MEDENCE HATÁRVIDÉKI JÁRÁSAINAK NEMZETISÉGI TÉRKÉPE (1948 / 1951)
Kocsis K.
0 50 100 km
Jelmagyarázat:
Államhatár (1948 vége)
A népesség abszolút vagy relatív többségének nemzetisége* (1948-1951)
Magyar
Román
Német
Bolgár
Horvát, bunyevác, sokác
Szerb
Szlovák
Szloven
Ruszin
*Nemzetiségi adatok: Jugoszlávia és Románia 1948, Magyarország 1949, Csehszlovakia és Szovjetunió 1950, Kőznyelv (Ausztria 1951)
Szerkesztette: Kocsis Károly
Kartográfia: Kaiser Miklósné
MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest
© KOCSIS K.
CSEHSZLOVÁKIA
SZOVJETUNIÓ
AUSZTRIA
MAGYARORSZÁG
JUGOSZLÁVIA
ROMÁNIA
BÉCS
BUDAPEST
Duna
Vág
Garam
Ipoly
Sajó
Hernád
Tisza
Szamos
Rába
Balaton
Drava
Kőrös
Maros
Fehér-Kőrös
Sebes-Kőrös
Zagreb
Pozsony
Galánta
Nyitra
Vágsellye
Leva
Zólyom
Losonc
Rimaszombat
Kassa
Nagymihály
Tőketerebes
Ungvár
Munkács
Sátoraljaújhely
Beregszász
Nagyszőlős
Salgótarján
Miskolc
Balassagyarmat
Ersekújvár
Dunaszerdahely
Komárom
Párkány
Esztergom
Győr
Mosonmagyaróvár
Kismarton
Fertő-tó
Sopron
Fehérvár
Szombathely
Zalaegerszeg
Nyíregyháza
Szatmárnémeti
Nagykároly
Debrecen
Margitta
Nagyvárad
Nagyszalonta
Békéscsaba
Hódmezővásárhely
Szeged
Szenlanna
Arad
Nagyszentmiklós
Szabadka
Baja
Mohács
Pécs
Szigetvár
Kaposvár
Nagykanizsa
Csáktornya
Varasd
Alsólendva
Veröce
Drava
Villány
Pélmonostor
Zombor
Zenta
Topolya
Nagykikinda
Zsombolya
Temesvár
Torokbecse
Nagybecskerek
Versecz
Eszék

Az 1945—1950 közötti időszakban jórészt gazdasági és nacionalista jellegű bel- és külpolitikai tényezők hatására létrejött, főként kényszerű és többnyire embertelen körülmények között lezajlott telepítések eredményeként a magyar határvidékek etnikailag csaknem mindenütt homogenizálódtak. A magyar etnikai határ 1946—48 után már Bácskában, DK-Baranyában és Mosonban is elérte az államhatárt. E rendkívül kétes értékű nacionalista "siker" fejében az említett területeken — eredményesen és viszonylag magas termelési színvonalon gazdálkodó — életképes német közösségek bomlottak fel, szűntek meg. Helyükre, illetve a helybeli német közösség maradványa mellé rendkívül vegyes összetételű (eltérő termelési ismeretekkel rendelkező, munkamorálú, társadalmi magatartású) magyar csoportok kerültek. Ez a mesterséges keveredés — a helyben maradt nem magyar népesség nyelvi asszimilációjának felgyorsulása mellett — többé-kevésbé heves konfliktusokat váltott ki, mely általában — a hasonló sorsból, munkamorálból, termelési ismeretekből eredő szimpátia miatt — a kollektív diszkrimináció áldozatainak (németek, felvidéki magyarok) egymásra találását eredményezte az önként, anyagi haszonszerzés, elkobzott ingatlanok és ingóságok megszerzése reményében beköltözött belföldi magyar telepesekkel szemben. Általánosságban megállapítható, hogy Magyarországon a birtokelkobzásokat, kisajátításokat, a határvidéki telepítéseket — Csehszlovákiával, Romániával ellentétben — nem a szomszédok területi revíziós követeléseitől való félelem motiválta, hanem elsősorban a szegényparasztok és agrárproletárok évszázados földéhsége, valamint az 1918 óta a trianoni országterületre több hullámban érkezett magyar menekültek elhelyezésének sürgető megoldása. Ettől függetlenül ezen kísérletek — antidemokratikus, "nemzeti-szociális" jellegük miatt — mind gazdaságilag, mind pedig morálisan rendkívül romboló hatásúak voltak, és a meglévők mellett újabb interetnikus feszültségeket eredményeztek.

Szovjetunió (Kárpátalja)

Az 1941-es népszámlálás idején a Magyarország ÉK-i részét képező Kárpátalja mai területén összeírt 851 694 lakos 59%-a (502 ezer) ruszin, 27,2%-a (232 ezer) magyar[49], 9,2%-a (79 ezer) jiddis, héber, 1,8%-a (16 ezer) román és 1,5%-a (13 ezer) német anyanyelvűnek vallotta magát. Az általunk vizsgált határvidéki járások össznépessége (357 246) azonban már 51,9%-ban magyar többségűnek számított, meghaladva a ruszinok 38,6%-os arányát (*lásd az 1. táblázatot*). Jórészt elmagyarosodott izraelitáknak köszönhetően a határvidék városainak mindegyike — Ungvár 76,6%-ban, Munkács 63,5%-ban, Beregszász 91,4%-ban, Nagyszőlős 58,7%-ban — magyar nemzetiségűnek számított. A magyar etnikai terület 1919 előtti homogén magyar jellegét a cseh telepesek elköltözése miatt ekkor már csak néhány, a két világháború között idetelepített ruszin telepesfalu bontotta meg (*lásd a 2. ábrát*). A kárpátaljai magyarok számára rendkívül kedvező etnikai-demográfiai állapot azonban csak az ország német megszállásáig (1944. 03. 19.) tartott. Ezt követően német követelésre a magyar belügyi apparátus megkezdte a mai Kárpátalja területén is az izraelita lakosság (1941-ben 115 908 fő) összegyűjtését, majd a Német Birodalomba való deportálását. Ez az intézkedés a magyar anyanyelvű és identitású izraeliták (37 ezer fő) eltávolításával rendkívül súlyos, 16%-os veszteséget jelentett az itteni magyar anyanyelvűek számára. A magyar anyanyelvű zsidók deportálása a legnagyobb arányú magyar etnikai veszteséget és demográfiai űrt Tiszaújlakon (25,5%), Beregszászon (24,8%), Munkácson (20,6%), Ungváron (20,2%), Nagyszőlősön (18,6%), Mezőkaszonyban (17,2%), Csapon (9,9%) eredményezte, megteremtve ezzel is az oroszok és ukránok — a frontátvonulást követő — betelepítésének fizikai feltételeit.

Kárpátalja területének a Vörös Hadsereg által 1944. 10. 02.—29. közötti elfoglalását követően megindult a magyar és német hadköteles (18—50 év közötti) férfiak koncentrációs táborba, majd ukrajnai és oroszországi kényszermunkára való deportálása. Ennek eredményeként

[49] A Kárpátalján magyarul tudók száma 330 834 fő (38,8%) volt 1941-ben.

1944. december 17-ig 14 990 magyart[50] internáltak, de a hadkötelesek számának 1945. július 1. és 7. közötti felmérése szerint a magyar településekből 30 ezer fő tartózkodott ismeretlen helyen[51]. A magyarságon revansot vevő intézkedésekkel párhuzamosan a Csehszlovákia és a Szovjetunió közötti, 1945. június 29-i megegyezés értelmében[52] Kárpátalja a Szovjetunió részévé vált. A katonai és állami hatalom váltását megelőzően már 1944 szeptemberében—októberében a visszavonuló magyar és német csapatok nyomában megindult a magyarok tömeges elmenekülése a trianoni államterületre (5104 fő)[53]. Az eltávozott, eltávolított városi zsidók, németek és magyarok helyére — túlnyomórészt a rendkívüli stratégiai fontosságú Ungváron és Munkácson — szinte azonnal megindult az oroszok és ukránok, az 1944—1947 közötti földreform keretén belül magyar etnikai területen létrehozott néhány új telepes faluba pedig az ukránok, hegyvidéki ruszinok betelepítése (*lásd a 3. ábrát*).

1950-ben a vizsgált határvidéki terület népessége csupán 358 800 főt[54] számlált, akiknek többsége (54,3%-a) már az ukránok, ruszinok köréből került ki. A magyarok száma 123 ezret (34%), az oroszoké 18 300-at (5,1%), a németeké 6 ezret (2%) érhetett el. Az 1941-hez viszonyított több mint 60 ezer fős magyar veszteség oka — a fentiekben említett migrációs okok mellett — a görög katolikus magyarság önkényes módon történt ukránná (és görögkeletivé) való átminősítésében; az 1944—45-ös megtorlások idején megrettent magyarok egy részének szlovák nemzetiségűként való önbevallásában; a Nagyszőlősi járás kétnyelvű, bizonytalan identitású magyar—ruszin lakosságának ezúttal ukránná (ruszinná) válásában volt keresendő.

Románia

Az 1941. évi magyar és román népszámlálások időpontjában[55] a vizsgált határvidéki, Halmi és Detta közötti járások területén 1 292 228 lakost írtak össze, akik közül 39,8% magyarnak, 38,2% románnak, 16,2% németnek vallotta magát[56]. A kutatott romániai járások közül az 1940. 08. 30.—1944. 10. 25. között ismét Magyarországhoz tartozott, Nagyszalonta—Halmi közöttiek területén élt 545 ezer fős népesség ekkor — az 1940-beli magyar és román migrációk (kölcsönös kiutasítások, menekülések) következtében — 70,3%-ban magyar, 25,6%-ban román anyanyelvűnek számított. Ugyanakkor a déli rész 747 ezres lakosságának 47,5%-a román, 27,1%-a német, 17,5%-a magyar etnikai eredetűként lett összeírva. Északon az összes város, járási székhely túlnyomórészt magyar lakosságúnak számított[57]. Ezen az északi területen az 1941-es népszámlálás idején 52 273 izraelita vallásút írtak össze, akiknek 89,7%-a (46 902 fő) magyar anyanyelvűnek és kétharmad részben Nagyvárad és Szatmárnémeti lakójának számított. Ezen határvidéki terület keleti peremén, különösen Tasnád és Erdőd környékén és a Nagyvárad—Nagyszalonta közötti falvak esetében a lakosság többsége románnak számított (*lásd a 2. ábrát*). A déli, alapvetően román és német lakosságú, román fennhatóság alá tartozott területen a magyarok fokozatos emigrációja (elköltözése, elmenekülése, kiutasítása, kivándorlása) és a román közalkalmazotti rétegek növekvő betelepítése miatt 1941-ben — a német többségű Zsombolyát,

[50] Dupka Gy. (szerk.) 1993 Egyetlen bűnük magyarságuk volt. Emlékkönyv a sztálinizmus kárpátaljai áldozatairól (1944—1946), Patent—Intermix, Ungvár—Budapest, 286. p. Eme forrás a kényszermunka azonosított magyar halottainak számát 4953 főre teszi. i.m. 176. p.

[51] Dupka Gy. 1993 i.m. 288. p.

[52] A terület szovjet megszállását követően nemzetközi jogilag visszakerült Csehszlovákiához.

[53] A Központi Statisztikai Hivatalnak (Budapest) a párizsi békeelőkészítő anyaghoz készített 1946-os jelentése szerint.

[54] Szabó L. 1993 Kárpátaljai demográfiai adatok. Intermix Kiadó, Ungvár—Budapest, 14. p.

[55] A népszámlálások időpontja ekkor magyar területen 1941. január 31., román területen 1941. április 6. volt.

[56] A magyar területen anyanyelv, román területen "etnikai eredet (originea etnică)" szerint.

[57] Magyar anyanyelvűek aránya a vizsgált határvidéki járási székhelyeken 1941-ben: Nagyszalonta 96,8%, Nagyvárad 92%, Szalárd 91,3%, Székelyhíd 96,3%, Margitta 92,1%, Érmihályfalva 96,1%, Tasnád 80,5%, Erdőd 62,7%, Nagykároly 94,7%, Szatmárnémeti 92,1%, Halmi 88,9%.

Csákot, Dettát és a bolgár többségű Vingát kivéve — már minden járási székhelyen (Aradon és Temesvárott is) a románok képezték a lakosság többségét. Falusi térségben a németek a Temesvár—Zsombolya—Perjámos háromszög környékén és Arad déli szomszédságában képeztek egy viszonylag még összefüggő etnikai tömböt. A magyar többségű falvak főként Arad északi szomszédságában, Kisjenő és Nagyszalonta között, a szerbek pedig a román—jugoszláv határ közelében szóródtak.

Ez az etnikai térszerkezet Magyarország 1944. márciusi német megszállásáig nem módosult számottevően. Ezt követően német követelésre a magyar belügyi apparátus megkezdte az izraelitának minősített népesség összegyűjtését és a németeknek történő átadását a vizsgált területen is. Ennek eredményeként 1944. május 19. és június 27. között az itteni izraeliták 81,3%-át, 42 848 főt szállítottak el Auschwitzba[58]. Tekintettel arra, hogy az ezen haláltáborokba küldött izraelitáknak körülbelül 90%-a magyar anyanyelvű volt, deportálásuk különösen a nagyváradi és szatmárnémeti magyarság rendkívüli (minimálisan demográfiai) meggyengülését eredményezte, és az őszi frontátvonulás után még inkább megkönnyítette a román lakosság tömeges beköltöztetését.

Az 1944. augusztus 23-i sikeres román "kiugrás"-átállás eredményeként mai Románia nyugati határvidékén az említett frontátvonulás, német—magyar és szovjet—román állami, katonai hatalomváltás, Temesvár és Szatmárnémeti bevétele 1944. szeptember 17. és október 25. között zajlott le. A közelgő szovjet és román csapatok elől 1944 szeptemberében és októberében Szatmárból 2500, a Bánságból legkevesebb 36 000 németet evakuáltak[59]. A magyar lakosság esetében főként az 1940. augusztus 30. után betelepültek, jórészt a közalkalmazottak, fegyveres erők tagjai menekültek el, vonultak vissza. A Vörös Hadsereg bevonulása után megindult a munkaképes korú német lakosság egy részének (Szatmárban 10-15 ezer, Bánságban 35-40 ezer főnek) a Szovjetunióba jóvátételi munkára való elhurcolása[60].

A háború végén, a már említett országokhoz hasonlóan Románia politikai pártjai és a román néptömegek részéről is elemi erővel tört fel az itt is nemzeti és szociális célokat megvalósító földreform igénye. A kisajátítás és földosztás etnikai arányait tekintve a német és magyar lakosság rovására és a románok javára megvalósított, 1945. március 23-i 187. sz. földbirtok-rendezési törvény[61] a határvidéki magyar és német etnikai területeken a román telepesek nagyarányú kolonizálásának feltételeit teremtette meg. Elsőként az 1940-ben elmenekült, kiutasított román telepesek költöztek vissza az ugocsai, szatmári, bihari határszélen a két világháború között létrehozott falvaikba, kolóniáikba, ahonnét a négy éve ott lakó magyarok 1944 őszén menekültek el (Decebal, Lucăceni, Horea, Scărişoara Nouă, Mihai Bravu-Roşiori, Regele Ferdinand I.-Livada de Bihor). 1945. március 9-e után, miután Sztálin engedélyezte a román közigazgatás visszatérését Észak-Erdélybe, megindult a főként a román államapparátushoz kötődő, 1940-ben elmenekült románok tömeges visszatérése és újak betelepítése a kulcsfontosságú, magyar többségű városokba. Ennek az irányított migrációnak köszönhetően a románok lélekszáma az 1941-es és 1948-as népszámlálások időpontja között — számításaink szerint — Nagyváradon 20 ezer, Szatmárnémetin 10 ezer, Nagykárolyban 4,5 ezer, Nagyszalontán 2,5 ezer fővel gyarapodott (*lásd a 3. ábrát*). A vizsgált északi területeken a német koncentrációs táborokat túlélő zsidók visszavándorlása miatt 1947-ben 21 ezer izraelitát[62], az 1941-es lélekszámuk 39%-át

[58] Remember 40 years since the massacre of the Jews from Northern Transylvania under Horthyst occupation. The Federation of Jewish Communities in the S.R. of Romania, 1985, Bucureşti, Annex 3.

[59] Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa Bd. III., Das Schicksal der Deutschen in Rumänien, 1957, Bundesministerium für Vertriebene, Flüchtlinge und Kriegsgeschädigte, 74 E, 75 E p.

[60] i.m. 77 E, 79 E p.

[61] A törvény alapján kártalanítás nélkül kisajátításra került mindenféle földbirtok és mezőgazdasági eszköz, ha az német állampolgár, a hitleri Németországgal együttműködő, német nemzetiségű román állampolgár vagy olyan személy birtokában volt, aki Romániával hadiállapotban lévő országba menekült 1944. augusztus 23-a után. (i.m. 86 E p.); Vincze G. Gazdaságpolitika vagy kisebbségpolitika? Az 1945-ös romániai földreform a Groza-kormány kisebbségpolitikájának tükrében. Magyar Kisebbség 1996. 4. sz. 190. p.

[62] Remember... i.m. Annex 2.

vették számba. Ennek alapján a romániai Ugocsa, Szatmár, Bihar magyar zsidóságának veszteségeit körülbelül 30 ezer főre tehetjük. Emiatt, valamint az itteni magyarság ezreinek elmenekülése, a bizonytalan etnikai tudatú, görög katolikus vallású, magyar-román lakosság románná válása miatt az 1956-os népszámlálás időpontjában a magyar nemzetiségűek száma a határvidéki járások északi, Nagyszalonta—Halmi közötti részén 298 ezerre, aránya 52,2%-ra csökkent. A románok viszont — tetemes migrációs és asszimilációs nyereségüknek köszönhetően — ezen a területen 1941 és 1956 között 253 ezerre és 44,4%-ra növelték számukat és arányukat. A határvidéki stratégiai fontosságú, hagyományosan magyar jellegű városok közül arányukat sikerült már 1948-ban Szatmárnémetin 29,2%-ra, Nagykárolyban 31,1%-ra, Nagyváradon 32,8%-ra növelniük. A román telepítési akciók nem csupán a városok elrománosodását gyorsították fel és hoztak létre számos román enklávét a korábbi többé-kevésbé kompakt ugocsa—szatmár—bihari magyar etnikai területen, hanem az összefüggő román etnikai területnek Piskolt és Domahida—Szamosdob környékén a magyar határhoz való kijutását is eredményezték.

A déli területeken 1944 után a — főként a földreformmal összefüggő — nagyarányú etnikai változások elsősorban a németek rovására zajlottak le. Tekintettel arra, hogy a román kormány 1940. november 20-i népcsoport-dekrétuma minden német nemzetiségű román állampolgárt a Romániai Német Népcsoport tagjának nyilvánított, az 1945-ös román földreform a romániai németek szinte teljes egészének kifosztását eredményezte[63]. Nemcsak szántóföldjeiket, állataikat és üzleteiket sajátították ki, hanem számos településen még lakóházaikból is kitelepítették őket[64]. A Bánság és Szatmár területén 73 381 tulajdonostól 362 760 ha-t[65] sajátítottak ki és osztottak szét — túlnyomórészt az ismét szovjet fennhatóság alá került Besszarábiából, Észak-Bukovinából menekült románok között. Az említett román kolonistákat a legnagyobb számban (1000-3000 fő) a román Bánság legértékesebb, Temesvártól nyugatra fekvő, németektől elvett földterületeire költöztették: Lovrin, Zsombolya, Perjámos, Garabos, Gyertyános, Nagyjécsa (*lásd a 2. ábrát*). Arad környékén a legtöbb, 1000-2000 főnyi telepes Szentannán, Öthalmon és Németságon talált új otthonra. Az agrár kolonizáció mellett délen is nagy szerepet játszott a városi románság megerősítése is. A főként elmenekült, eltávolított németek helyére — számításaink szerint — 1944—1948 között Temesvárott 12 ezer, Aradon 3 ezer románt telepítettek le. Annak ellenére, hogy az 1945-ben földjének túlnyomó többségétől megfosztott német parasztság megélhetést keresve egyre nagyobb mértékben költözött a városokba, lélekszámuk 1941—1948 között Temesvárott 15 ezer, Aradon 7 ezer fővel csökkent[66]. A román telepítések eredményeként 1948-ban a vizsgált déli járási székhelyek közül már csak Zsombolya népessége számított nem román (ez esetben német) többségűnek. Az 1944-ig még számottevő kiterjedésű bánsági német etnikai tömbök végleg felbomlottak, és a német települések korábbi zárt etnikai jellege végleg fellazult, erősen vegyes (német, román) jellegűvé vált. A magyar lakosság száma a déli határvidéki járásokban — viszonylag csekély migrációs veszteségük miatt — csupán stagnált, és Tenke román többségűvé válásától eltekintve etnikai területe sem zsugorodott említésre méltóan. Ezen a területen az említett migrációk és román telepítési politikai eredményeként az 1941. és 1956. évi népszámlálások közötti időszakban 71 ezer főt veszítve a németek aránya 27,1%-ról 17,3%-ra csökkent — párhuzamosan a románok arányának 47,5%-ról 56%-ra való növekedésével. Az itteni magyarok száma ez időszakban 10 ezer fővel, 17,5%-ról 18,5%-ra nőtt.

Megállapítható, hogy a vizsgált nyugat-romániai határvidéki járások összességében az említett események (északon a magyarok és magyar zsidók, délen a németek háborús és migrációs veszteségei, tömeges román kolonizáció) következtében a régió 1,3 milliónyi össznépességén belül (1956) a románok 51%-os többségbe kerültek az 1941-ben még relatív többségben (39,8%) lévő magyarokkal szemben. 1945-ig magyar és német jellegű falusi

[63] Dokumentation... Bd. III. i.m. 86 E.p.

[64] i.m. 90 E.p.

[65] Golopenția, A. Comunicări Statistice Nr. 17 (15.03.1947)

[66] A vidéki és a szovjet munkatáborokból hazaengedett németek inkább az 1948. és 1956. évi népszámlálások közötti időszakban növelték a városi németek lélekszámát: Temesvárott +9 ezer, Aradon +6 ezer német.

környezetben a tömeges román kolonizációt az 1945-ös román földreform intézkedései, a németek legalizált kollektív kifosztása, a magyarok rejtett pauperizációja[67] tette lehetővé. Az állami telepítések eredményeként számításaink szerint 1944 és 1948 között a vizsgált járásokban összesen körülbelül 108 ezer román (északon 56 ezer, délen 52 ezer) betelepítésére került sor.

Jugoszlávia

A szlovéniai Muraszombati és a szerb Bánságban lévő Torontálszécsányi járások között húzódó vizsgált terület 1941 és 1945 áprilisa között három állam fennhatósága alá tartozott: a Bánság Szerbia; Bácska, Baranya (Drávaszög), Muraköz és Muravidék Magyarország; a Drávától délre fekvő járások Horvátország részét képezték. Az itt élő 1,3 milliónyi népesség 33,3%-a horvát, 28,5%-a magyar, 19,2%-a szerb, 10,8%-a német anyanyelvűnek lett összeírva (1941). A baranyai, bácskai és bánsági határvidéki járások főleg a XVIII. században települt népessége etnikai, nyelvi szempontból az 1941. októberi magyar népszámlálás adatai[68] szerint is különösen tarkának számított (*lásd az 1. táblázatot*). A relatív (44,5%-os) többséget képező magyarok mellett jelentős arányban éltek itt szerbek (25,6%), németek (16,9%) és horvátok—bunyevácok—sokácok is (9%). Jóllehet a Bánság nagyobbik részét már 1941-ben is szerb etnikai terület fedte, — a nyelvszigeteken, enklávékon kívül — északon, Törökkanizsa és Csóka vidékén jelentős magyar, Nagybecskerektől keletre számottevő német etnikai blokk volt fellelhető (*lásd a 2. ábrát*). Az 1941. április 11-én Magyarországhoz visszatért Bácskában az 1918 után betelepített szerbek elmenekülése, kiutasítása, internálása következtében a Bajmok—Verbász vonaltól keletre fekvő területek — a Szabadkától délre lévő bunyevác etnikai blokktól eltekintve — szinte homogén magyar jellegűnek számítottak. A régió 103 ezer lakosú központja, Szabadka is abszolút magyar többségűnek (59,9%) mutatkozott 1941-ben. Az északnyugat-bácskai, Zombor környéki területek és a baranyai Drávaszög viszont 1944-ig megőrizték etnikai tarkaságukat, magyar, német, szerb, horvát—sokác etnikai jellegüket. A vizsgált területnek a Drávától délre fekvő, a Független Horvát Állam (NDH) fennhatósága alatt álló részén, az ún. Horvát Drávamelléken (Podravina) a 365 ezer fős (1941) népesség 73,4%-a volt horvátnak, 15,9%-a szerbnek becsülhető az 1931-es jugoszláv népszámlálás anyanyelvi és vallási adatai alapján. A szerb etnikai terület elsősorban a határvidéki járások déli, hegyvidéki peremére (Papuk, Bilo Gora), az Alsómiholjác és Verőce közötti telepesfalvak csoportjaira terjedt ki. Ez utóbbiak szerb "dobrovoljac" lakóinak többségét 1941 áprilisa—júniusa között az usztasa hatóságok kitoloncolták. Az 1941—1945 közötti háborús időszakban a Verőcei, Szlatinai, Alsómiholjáci, Nasicei és Valpói járások területén 5139 szerb esett áldozatul az etnikai tisztogatásoknak[69]. Ebben az időszakban a Drávamelléknek még 14 600 magyar és 12 400 német szórványban élő, nagy asszimilációs nyomásnak kitett lakója is volt. A stratégiai okok, az Olaszországgal való vasúti összeköttetés biztosítása miatt magyar megszállás alá került Muraköz horvát jellege[70] az 1941—45 közötti időszakban sem változott, csupán a magyar közalkalmazotti rétegek, fegyveres erők megjelenése, a városi horvát polgárság egy részének "statisztikai identitáscseréje" következtében nőtt az itteni magyarok száma 6334 főre, aránya 6,1%-ra. A XX. században szinte mindvégig depopulációs tendenciákat felmutató, kivándorlás által sújtott szlovéniai Muravidék (Murántúl) 1941. április 6-i német lerohanását követően — néhány németlakta falutól eltekintve — visszakerült Magyarországhoz.

[67] Vincze G. 1996 i.m. 199. p. A Groza-kormány demonstratív, látszólagos "magyarbarát" politikája például a földreform, a termelőeszközök 1945-ös újraosztása idején, a helyi soviniszta politika szintjén egyértelműen a magyarság gazdasági meggyengítésébe, megtörésébe, általános pauperizálódásába fulladt.

[68] Az 1941-es adatok itt csak Baranyára és Bácskára vonatkoznak. A Bánságban adatok híján az 1931-es jugoszláv népszámlálás anyanyelvi és vallási adatait vettük figyelembe.

[69] Kurdulija, S. 1994 Atlas ustaškog genocida nad Srbima 1941—1945, Privredne Vesti "Europublic", D.O.O. — Istorijski Institut SANU, Beograd, karta Br. 6. (Slavonija)

[70] A horvátok aránya Muraköz népességén belül 1941-ben 92,8%, 1931-ben 97,2% volt.

Az itteni 82 400 lakos közül 1941 októberében 76,2% vend, 20,5% magyar anyanyelvűnek vallotta magát. A szlovén (vend) lakosság további csökkenését eredményezte az 1921—25 között a határmenti magyar falvakba költöztetett szlovén telepesek sárvári internálása 1942-ben[71].

A vizsgált határvidéki területen a vázolt etnikai térszerkezet felbomlását, módosulását az 1944. szeptember vége és 1945. május eleje között lezajlott német—magyar—horvát és szovjet—jugoszláv katonai hatalomváltás, frontátvonulás eredményezte. A közelgő Vörös Hadsereg és a jugoszláv (szerb) partizán alakulatok elől 1944 szeptemberében, októberében megindult a német lakosság többségének és a magyar hivatalos szervek evakuálása, az 1941-ben érkezett magyar telepesek (például bukovinai székelyek) elmenekülése. A jugoszláviai németek 52%-a hagyta el szülőföldjét a német fegyveres erők (Wehrmacht, SS) kötelékébe sorozva, illetve menekültként, evakuáltként[72]. A hatalomváltást követő első hetekben különböző források[73] és az 1931-es, 1941-es, 1948-as népszámlálások értékelésén alapuló számításaink szerint Bácskában körülbelül 16 800 magyar civil esett áldozatul a szerb partizánok vérbosszújának. Összességében a magyar halálos áldozatok száma a Vajdaság mai területén 20 000 körül lehetett. A magyarok egy részének likvidálása és internálásuk ugyan 1944. december 1-jéig megszűnt, azonban a helyi szerb lakosság kérésére a Sajkás-vidéken (Csurog, Zsablya, Mozsor) lefolytatott "magyartalanítás", az őszi vendettát túlélt magyarok teljes kitelepítése csak 1945 februárjában zárult le. A helyben maradt német lakosság köréből már az első hetekben 6,6%-ot[74] kényszermunkára a Szovjetunióba deportáltak, a többieket — elsőként a városiakat — gyűjtőtáborokba internálták. A jugoszláv hatóságok által 1944. november 18. után a német civilek részére felállított koncentrációs táborok közül Versec, Temeskutas, Katalinfalva, Istvánfölde, Molyfalva, Gádor, Körtés, Szeghegy és Valpó számított a legnagyobbnak a vizsgált határvidéken[75]. A helyben maradt németek közül azok aránya, akik 1944—1948 között gyilkosság, koncentrációs táboron belüli halál áldozataivá váltak vagy nyomtalanul eltűntek, az összes jugoszláviai németek 27,4%-át[76] tették ki. Ezen intézkedésekkel párhuzamosan az AVNOJ ("Jugoszlávia Népfelszabadító Antifasiszta Tanácsa") 1944. november 21-i határozata értelmében elkobozták, államosították a németek vagyonát. A mai Vajdaság területén élt németektől elkobzott 389 256 hektár földbirtok az 1945. augusztus 23-i jugoszláv agrárreform értelmében kiosztott földbirtokok 58,2%-át jelentette[77]. A magánszemélyek között szétosztott föld 9,9%-a magyarok, 84%-a szerbek és horvátok kezébe került[78]. 1945 szeptembere és 1947 júliusa között — az egyedülálló történelmi lehetőséget megragadva — 225 696 idegen telepest (162 447 szerbet, 40 176 Crna Gora-it, 12 000 makedónt, 7134 horvátot, 2091 szlovént) költöztettek — túlnyomórészt a horvátországi és boszniai Krajinák területéről — az elmenekült, internált németek helyére[79]. A Bánságba főként Bosznia-Hercegovinából, a bácskai Zombor és Apatin környékére pedig többnyire a horvátországi Krajinából érkeztek szerb kolonisták. Az 1945—1948 között vajdasági földbirtokhoz jutott telepesek származási hely szerinti megoszlása a következő volt: 8,3% Vajdaság, 34,8% Bosznia-Hercegovina, 21,4% Horvátország, 15,3% Közép-Szerbia, 15,2% Crna Gora (Montenegró) és 5% egyéb[80]. A magyar

---

[71] Sever, B. 1991 Das Pomurje von A bis Z, Pomurska založba, Murska Sobota, 81. p.

[72] Pauli, S. 1977 Berichte aus der Geschichte des Südostens ... unter besonderer Berücksichtigung der Schicksale der Donauschwaben und Siebenbürger Sachsen von der Ansiedlung bis zur Vertreibung 1944/45, Langen, 259. p.

[73] Cseres T. 1991: Vérbosszú Bácskában. Magvető, Budapest, 276 p., Matuska M. 1991 A megtorlás napjai. Montázs Könyvkiadó, Budapest, 376 p.

[74] i.m. 259. p.

[75] Bohman, A. 1969 Menschen und Grenzen, Bd.2. Bevölkerung und Nationalitäten in Südosteuropa, Verlag Wissenschaft und politik, Köln, 274. p.

[76] Pauli, S. i.m. 259. p.

[77] Gaćeša, N. 1984 Agrarna reforma i kolonizacija u Jugoslaviji 1945—1948, Matica Srpska, Novi Sad

[78] Archiv Vojvodine, Fond odeljena za agrarnu reformu i kolonizaciju, Glavnog izvršnog odbora Narodne Skupštine AP Vojvodine 185, Br. 53.

[79] Gaćeša, N. i.m.

[80] Stipetić V. 1954 Agrarna reforma i kolonizacija u FNRJ godine 1945—1948, Rad JAZU, Knj. 300.

hatóságok által 1941 áprilisában kiutasított, internált, majd 1944 októberében visszatért bácskai szerb telepeseket[81] is beszámítva, a kutatásba bevont járások területén 1944—1948 között számításaink szerint 98 650 szerb, 6950 horvát és 6700 Crna Gora-i kolonistát költöztettek, akik legnagyobb számban a következő határvidéki, volt német falvakban és részben németlakta városokban leltek új otthonra: a Bánságban Nagybecskerek, Lázárföld, Ernőháza, Bánátnagyfalu[82], Nákófalva, Nagytószeg, Csősztelek, Katalinfalva, Istvánfölde, Torontálszécsány; a Bácskában Apatin, Bácsszentiván, Kerény, Küllőd, Regőce, Zombor, Őrszállás, Csonoplya, Szeghegy és Szabadka (*lásd a 3. ábrát*).

A horvátországi Baranya (Drávaszög) területén az elmenekült, internált németek (kisebbrészt magyarok) helyére 1945—1948 között számításaink szerint 10 323 horvát és 3858 szerb költözött, akik közül 8204 főt a horvát Földművelési Minisztérium telepített 1946—1948 között[83]. A horvátok többsége az agrár szempontból túlnépesedett Horvát Zagorjéből, Muraközből, Szlavóniából, Dalmáciából érkezett és főként Baranyabánon, Laskafalun, Albertfalun, Pélmonostoron, Dárdán talált otthonra. A jórészt Szlavóniából érkezett szerb telepesek többsége pedig Pélmonostor, Kácsfalu és Főherceglak lakója lett. A horvát Drávamelléken az 1945—1948 közötti időszakban nem történt számottevő kolonizáció, csupán a horvát usztasák által 1941-ben elüldözött szerbek egy részének visszaköltözése zajlott le. Az 1945. április elején jugoszláv fennhatóság alá került, inkább népesség-kibocsátó Muraközben — a járási székhelyektől, Csáktornyától és Perlaktól eltekintve — sem zajlott le említésre méltó telepítés.

A szlovéniai Muravidéken 1945 folyamán visszatértek az 1942-ben internált szlovén telepesek[84]. A magyarlakta határzónába stratégiai megfontolásból nagy számú szlovént költöztettek még 1945—48 között a járási székhelyekre, Alsólendvára és Dobrónakra is. A Német Birodalomtól visszacsatolt, stájer határvidéki öt faluba[85] a németek elmenekülése, deportálása után körülbelül 1000 szlovént telepítettek.

Az említett hatalmas volumenű migrációk, háborús leszámolások, etnikai tisztogatások eredményeként az 1948-as jugoszláv népszámlálás időpontjára a kutatott határvidéki járások 1,3 milliós össznépességén belül a délszláv nemzetek aránya 70,1%-ra nőtt (1941-ben 57,5%), míg a magyaroké 25,3%-ra (1941-ben 29,1%), a németeké 1,4%-ra (1941-ben 10,9%) csökkent. Az 1941—1948 közötti etnikai arányváltozások mögött a szerbek 101 ezer, horvátok 35 ezer, szlovének 22 ezer fős gyarapodása és a németek 122 ezres, magyarok 43 ezres csökkenése állt. Baranya, Bácska és a Bánság vizsgált, határvidéki részén élt 767 ezres népességen belül a deklaráltan nemzeti és szociális célokat szolgáló jugoszláv kolonizáció következtében a szerbek aránya (39,6%) a magyarokéval (40,5%) egyensúlyba került. Az 1944-ig 16,9%-os arányt képviselő németség pedig jelentéktelen, 2,3%-os kisebbségbe szorult. A németek távozásával, eltávolításával a szerb etnikai terület a jugoszláv Bánság túlnyomó részére kiterjedt, csakúgy mint a bácskai Zombor környékén. A telepesek visszatérésével számos szerb nyelvsziget, enklávé borította el az észak-bácskai magyar etnikai tömb területét is, főleg Bácstopolya vidékén (*lásd a 4. ábrát*).

Az 1944-ig kétharmad részben magyar-német többségű Drávaszögben a telepítések eredményeként a népesség 56,5%-a horvát és szerb nemzetiségűvé vált. Az itteni magyarok 31,7%-os, a németek 8,4%-os kisebbségbe szorultak. A korábban német többségű járási székhely, Pélmonostor népességének többsége is szerb nemzetiségűvé vált. A horvát

---

[81] Ezek közül a főként Bácstopolya és Bajmok környékén szóródó telepesfalvak közül Rastina, Bajmočka Rata, Novi Žednik, Bački Sokolac, Gornja Rogatica, Karadjordjevo, Njegoševo számított a legnagyobbnak.

[82] Szenthubert, Szentborbála, Károlyliget német falvak összevonásával 1947-ben létrejött település (Banatsko Veliko Selo).

[83] Maticka, M. 1986 Agrarna reforma i kolonizacija u Baranji 1945—48. godine, Monografija "Belje", Osijek.

[84] Az érintett magyar településeken létrejött szlovén kolóniák és keletkezési idejük a következő volt: Petesháza (1921—1924), Benica (1922), Lendvahosszúfalu (1922—1934), Pincemajor, Zalagyertyános, Lendvahídvég (1925), Kámaháza (1931).

[85] Serdica, Sotina, Ocinje, Kramarovci, Fikšinci.

Drávamelléken a szerbek egy részének 1941—1945 közötti kiutasítása, likvidálása és 1945 után az agrárreform következtében a kiürített német falvakba való áttelepülése az itteni szerbek lélekszámának 12 ezer fős csökkenését, arányuk 14,6%-ra való mérséklődését eredményezte. A vidék magyar és német, szórványban élő népessége az elmenekülés, kitelepítés és természetes asszimiláció miatt 1941—1948 között szinte teljes egészében eltűnt, arányuk 1,5%-ra és 0,2%-ra zsugorodott. Ugyanez a megállapítás érvényes a Muraköz magyarjaira és németjeire is, ahol a lakosság 1948-ban már 98,8%-ban horvátnak vallotta magát.

A szlovéniai Muravidéken az 1945 áprilisában lezajlott újabb hatalomváltás az államhatalomhoz kötődő rétegek (fegyveres erők, közalkalmazottak stb.) ellentétes irányú magyar—szlovén migrációja, az internált szlovének visszatérése és újakkal való kiegészülése, a főként az 1945. júniusi, reváns jellegű deportálásokkal megtizedelt magyarok félelme miatt az 1948-as jugoszláv népszámlálás időpontjában a muravidékieknek csupán 10,8%-a (10 246 fő) merte magát magyar nemzetiségűnek vallani. A határmenti magyarlakta sáv településeiben a nagyarányú szlovén betelepülés miatt (szlovének: 1941-ben 2338 fő, 15,7%, 1948-ban 5712 fő, 34,9%) a magyarok aránya 61,4%-ra zuhant. Különösen átformálták a határvidék legfontosabb centrumának és kőolajlelőhelyének, Alsólendvának az etnikai arculatát, melynek jelenlegi területén a magyarok aránya 1948-ban már csak 37,3%-ot ért el (1941-ben 93,8% magyar volt). Ugyanakkor Kámaháza, Pártosfalu és Kisfalu szlovén többségűvé válása miatt a magyar többségű falvak száma 22-re csökkent.

Ausztria (Őrvidék—Burgenland)

A vizsgált területhez tartozó, 1945—1955 között szovjet megszállás alatt lévő osztrák tartományban, Burgenlandban nem volt az említett országokhoz hasonló telepítés megfigyelhető. Itt az etnikai változások elsősorban a politikai helyzettel szorosan összefüggő, természetes asszimilációval álltak összefüggésben.

A második világháború után annak ellenére, hogy Burgenland is szovjet megszállás alá került, a kommunista Rákosi-rezsim a határ magyar oldalán műszaki határzárat épített ki, és felszámolta a korábbi határátkelőhelyeket. Ezzel a Nyugat-Dunántúl etnikumainak, így a burgenlandi magyaroknak és horvátoknak évszázados gazdasági, társadalmi, interetnikus — az új határon átnyúló — természetes kapcsolatai (a nagy piacközpontokkal: Sopronnal, Szombathellyel) egy csapásra megszűntek. A gazdaságihoz hasonló vagy annál is nagyobb katasztrófát, etnikai-pszichológiai traumát okozott az a tény, hogy a vasfüggöny és a magyarországi, jugoszláviai kommunista rendszer kiépülése lehetetlenné tette az ausztriai magyar és horvát kisebbségeknek az anyaországi nyelvi közeggel, az ottani oktatási intézményekkel való, korábbi zavartalan kapcsolatát. A burgenlandi kisebbségek elnémetesedését, nyelvi asszimilációját fokozta az a tény, hogy a magyarországi, jugoszláviai események, a "magyar, horvát" és "kommunista" szavak az osztrák közvélemény szemében sokszor szinonimákká váltak. Ezek után érthető, hogy azon személyek száma, akik az 1951-es osztrák népszámlálás idején Burgenlandban a magyar vagy horvát nyelvet elsődleges nyelvüknek tüntették fel, az 1934-beli lélekszám háromnegyedére-felére csökkent[86].

Összegzés

A vizsgált területen az 1938—1941 között létrejött, főként az 1920-as magyar etnikai-területi veszteségeket enyhítő államhatárok az 1944—45-ös frontátvonulást és hatalomváltást követően érvényüket vesztették. Ennek eredményeként egy széles, magyar etnikai jellgű határ-

[86] A burgenlandi magyarok és horvátok száma és aránya: 1934-ben 10 442 (3,5%), illetve 40 500 (13,5%); 1951-ben 5241 (1,9%), illetve 30 599 (11,1%).

vidék 1,6 milliónyi magyar lakossal vált Csehszlovákia, a Szovjetunió, Románia és Jugoszlávia részévé. Az evakuálás, elmenekülés és vérbosszú által megtizedelt német és magyar lakosságot a régió szláv államaiban háborús bűnbaknak, kollektív háborús bűnösnek tekintették, és azonnal megindult teljes, illetve részleges eltávolítása (elűzése, deportálása) főként a stratégiai jelentőségű határvidékekről. A "kedvező" történelmi pillanatot kihasználva azonnal megindult a németek, magyarok helyére az adott ország államalkotó nemzetei tagjainak — főként az agrárreformok kereteibe ágyazott — szervezett betelepítése, mely a határvidéki (elsősorban városi) népesség etnikai összetételének alapos átformálását, nemzeti-szociális célokat szolgált, és a jövőbeni esetleges magyar területi revíziós követeléseket kívánta lehetetlenné tenni. Az általános kisebbségellenes légkör és az "anyaországok" etnikai koncentrációs, homogenizációs törekvései következtében fokozódott a kisebbségeknek a nemzetállamaikba való migrációja (menekülés, repatriálás), mely minden államban az államalkotó nemzet arányának tetemes növekedését, a korábban szinte homogén magyar népességű határvidéki területeken — a szlovák, ukrán, román, szerb, szlovén kolonizáció révén — jelentős etnikai "felhígulást", az autochton és allochton lakosság közötti feszültségek növekedését eredményezte.

A régió kis nemzetállamainak sikerült állampolgáraik etnikai összetételét mind jobban homogenizálniuk és ezáltal országaik etnikai-politikai stabilitását növelniük. Mindezek ellenére a régió országainak területén 1945 után is még körülbelül 3 millió fős, fele részben határvidéken élő magyar kisebbség maradt. A vegyes etnikumú, többnyire magyarlakta határvidékek továbbélésének ténye napjainkban természetesen nem magyar irredenta veszélyforrásként értékelendő, hanem — a magyar kisebbségek multietnikus, kulturális kötődése miatt — olyan lehetőségnek, mely a szomszédos kis nemzetek egymáshoz való közeledését, a multietnikus kárpát-medencei régiók remélt jövőbeli hatékony gazdasági együttműködését, összefonódását könnyítheti meg.

1. tábla Az etnikai struktúra változása a Kárpát-medence különböző határvidékein 1941—1950 között (szám és %)

„Belvederi Dél-Szlovákia"

Év	Össznépesség	Szlovákok	Magyarok	Egyebek	Szlovákok %	Magyarok %	Egyéb %
1941	857 347	113 619	728 904	14 824	13,3	85,0	1,7
1950	833 570	370 235	451 428	11 907	44,4	54,2	1,4

Forrás: 1941 = magyar népszámlálás (anyanyelv),
1950 = becslésünk (nemzetiség).
Megjegyzés: Belvederi Dél-Szlovákia = a mai Szlovákiának az 1938. november 2-án a bécsi Belvedere Kastélyban Magyarországhoz visszacsatolt területe.

Kárpátalja határvidéki járásai

Év	Össz-népesség	Ruszinok, ukránok	Oroszok	Magyarok	Németek	Egyebek	Ruszinok %	Oroszok %	Magyarok %	Németek %	Egyéb %
1941	357 246	138 027	0	185 326	7 152	26 741	38,6	0	51,9	2,0	7,5
1950	358 800	195 000	18 300	123 000	6 100	16 400	54,3	5,1	34,3	1,7	4,6

Forrás: 1941 = magyar népszámlálás (anyanyelv),
1950 = becslésünk (nemzetiség).
Megjegyzés: Kárpátalja határvidéki járásai alatt az Ungvári, Munkácsi, Beregszászi és Nagyszőlősi járásokat értettük.

Nyugat-romániai határvidék északi járásai

Év	Össz-népesség	Románok	Magyarok	Németek	Egyebek	Románok %	Magyarok %	Németek %	Egyebek %
1941	545 011	139 527	382 964	7 688	14 832	25,6	70,3	1,4	2,7
1956	570 539	253 168	298 019	3 133	16 219	44,4	52,2	0,5	2,9

Nyugat-romániai határvidék déli járásai

Év	Össz-népesség	Románok	Magyarok	Németek	Egyebek	Románok %	Magyarok %	Németek %	Egyebek %
1941	747 217	354 637	130 745	202 125	59 710	47,5	17,5	27,0	8,0
1956	756 863	423 933	140 288	131 238	61 404	56,0	18,5	17,3	8,2

Forrás: 1941 = északon a magyar népszámlálás anyanyelvi, délen a román népszámlálás etnikai eredet szerinti adatai.
1956 = a román népszámlálás nemzetiségi adatai.
Megjegyzés: északi (1940—1944 között magyar fennhatóság alatti) határvidéki járások = Halmi és Nagyszalonta, déli határvidéki járások Tenke és Detta között.

Jugoszláv határvidéki járások Baranyában, Bácskában és a Bánságban

Év	Össznépesség	Szerbek	Crna Gora-iak	Horvátok	Magyarok	Németek	Egyebek	Szerbek %	Crna Gora-iak %	Horvátok %	Magyarok %	Németek %	Egyéb %
1941	746 848	191 400	0	67 653	332 183	126 402	29 210	25,6	0,0	9,1	44,5	16,9	3,9
1948	767 591	303 791	7 867	95 703	311 202	17 653	31 465	39,6	1,0	12,5	40,5	2,3	4,1

Forrás: 1941 = magyar (Baranya, Bácska anyanyelvi) és jugoszláv népszámlálás (Bánság, 1931, anyanyelv),
1948 = jugoszláv népszámlálás (nemzetiség).

Jugoszláv határvidéki járások a horvát Drávamelléken

Év	Össz-népesség	Horvátok	Szerbek	Magyarok	Németek	Egyebek	Horvátok %	Szerbek %	Magyarok %	Németek %	Egyéb %
1931	333 226	244 728	52 828	13 231	11 178	11 261	73,4	15,9	4,0	3,4	3,4
1941	365 689	268 400	58 100	14 600	12 400	12 189	73,4	15,9	4,0	3,4	3,3
1948	318 193	261 945	46 375	4 860	600	4 413	82,3	14,6	1,5	0,2	1,4

Forrás: 1931 = jugoszláv népszámlálás (anyanyelv, felekezet),
1941 = Brojitbeni izvještaj, Br. 3/4. 1942, Zagreb,
1948 = jugoszláv népszámlálás (nemzetiség).
Megjegyzés: horvát Drávamellék = horvát határvidéki járások Ludbreg és Valpó között.

Jugoszláv határvidéki járások a Muraközben

Év	Össz-népesség	Horvátok	Szerbek	Magyarok	Németek	Egyebek	Horvátok %	Szerbek %	Magyarok %	Németek %	Egyéb %
1931	93 773	91 127	293	844	298	1 211	97,2	0,3	0,9	0,3	1,3
1941	103 517	96 100	9	6 334	214	860	92,8	0	6,1	0,2	0,9
1948	110 686	109 316	170	244	5	951	98,8	0,2	0,2	0	0,8

Forrás: 1931 = jugoszláv népszámlálás (anyanyelv, felekezet),
1941 = magyar népszámlálás (anyanyelv),
1948 = jugoszláv népszámlálás (nemzetiség).
Megjegyzés: Muraköz = Csáktornyai és Perlaki járások.

Jugoszláv határvidéki járások a szlovéniai Muravidéken

Év	Össznépesség	Szlovének	Magyarok	Horvátok	Egyebek	Szlovének%	Magyarok%	Horvátok %	Egyéb %
1931	90 717	80 469	7 607	566	2 075	88,7	8,4	0,6	2,3
1941	82 400	62 759	16 852	353	2 436	76,2	20,5	0,4	2,9
1948	94 914	83 685	10 246	574	409	88,2	10,8	0,6	0,4

Forrás: 1931 = jugoszláv népszámlálás (anyanyelv, felekezet),
1941 = magyar népszámlálás (anyanyelv),
1948 = jugoszláv népszámlálás (nemzetiség).
Megjegyzés: Muravidék = Alsólendvai és Muraszombati járások.

Jugoszláv határvidéki járások (összesen)

Év	Össznépesség	Szerbek	Horvátok	Szlovének	Magyarok	Németek	Egyebek	Szerbek %	Horvátok %	Szlovének%	Magyarok%	Németek%	Egyebek %
1941	1 265 991	244 237	405 103	65 701	368 600	137 794	44 556	19,3	32,0	5,2	29,1	10,9	3,5
1948	1 291 384	350 336	467 538	87 726	326 552	18 168	41 064	27,1	36,2	6,8	25,3	1,4	3,2

Forrás: 1931 = jugoszláv népszámlálás (anyanyelv, felekezet),
1941 = magyar népszámlálás (anyanyelv),
1948 = jugoszláv népszámlálás (nemzetiség).
Megjegyzés: Jugoszláv határvidéki járások Muraszombat és Torontálszécsány között.